

Ljudski tednik

izhaja vsak petek
Uredništvo in uprava
Trst, Via Carducci 6

Leto I. šte. 6

Trst 1. marca 1946

Cena 5.-lir

KAKO DOLGO ŠE...

Čitam dopis iz Vipolže: »Dne 13. t. m. je privozil jeep s policijo v našo vas. Opazili so jugoslovansko zastavo, ki je plapolala na visokem drogju. Angleški policaj je zaukazal civilni policiji, da to zastavo takoj sname. To povelje je civilna policija izvedla na brutalen način. Pri snemanju je angleški policist pogledal na uro, manjkalo je še pet minut do sedemnajste ure. Zabeležil je to v notes.

Tudi naše ljudstvo si je to zabeležilo globoko v svoj spomin. In ne bo nikdar pozabilo ne tega, ne sličnih dogodkov v Medani in Biljani; ne bo pozabilo požganih in porušenih slavolokov pri Devinu in drugod. V seznamu vseh preganjanih bodo ljudje pripisali še imena novih aretirancev v Nabrežini in v Lonjerju in v rubriki »Vzrok aretacije« bo napisano: »Pisal je na zidove naših hiš gesla v duhu atlantske listine v dobi, ko smo imeli upravo naših zaveznikov.«

Pa bo šlo mimo nas tudi to, a naš narod bo za spoznanje bogatejši in za novo izkušnjo modrejši. Nekoč bo pripovedovala briška žena svojim odraščajočim otrokom: »Ko sem bila deklica in je bila pri nas vojna, je bil v borbi ves narod. Takrat smo kljub življenski nevarnosti sešile angleško, ameriško, sovjetsko in našo zastavo. Potem ko smo skupaj z zavezniki zmagali, nismo smeli razobešati naših zastav.«

Njena tovarišica z zapadnega obronka Krasa pa bo obujala spomine: »Ko so bili Nemci pri nas, smo se dekleta ponoči plazila na veliko cesto in po asfaltu pisala gesla, ki so združila ves svet proti nasilju. Ko smo se osvobodili, pa so me aretirali, ker sem na svojo hišo napisala ista gesla.«

»Velika je misel o samoodločbi narodov, bo pripovedoval mož, ki mu je partizansko trpljenje izklesalo značaj, tako velika, da smo za njeno zmago umirali, da so za njeno povečanje gorele naše vasi. In ko je tu misel slavila zmago na bojnem polju, smo še vedno morali manifestirati zanj. Postavili smo ji slavoloke, a čeprav je ta misel zakonjena v atlantski listini, so nam slavoloke požgali in razrušili.«

Bridko je to spoznanje. Naše ljudstvo je bilo v svojem zavezništvu

zvesto in vztrajno, zato trpko občuti, da zavezniki to zavezništvo plačano z izgubami omalovažujejo.

Toda kaj bi bili sentimentalni! Ne! Ne moledujemo za to, kar je naša pravica, ne prosimo naklonjenosti. Terjamo pa, da se pogodbe spoštujejo. In v pogodbi je napisano, da mora biti zavezniška uprava nevtralna in se nima vmešavati v življenje naroda in ne sme preprečevati svobodnega izražanja volje ljudstva. Nismo mi tisti, ki pogodbo krši.

Dejal sem, da je to spoznanje bridko. Toda zlomilo nas ne bo. Vse hujše krivice in ponižanja je preživel naš rod in je obstal.

Preganjali so našo besedo in jo pregnali celo s pokopališča. V nas pa naše besede in naše vere v življenje niso ubili. Iz ljudstva so ustali: Bidovec, Tomažič in Vojko. Borili so se in padli. Skrivaj so pokopali Bidovca in tovariše, v tujino so odpeljali Tomažiča in njegove sotrpine; mrtvega Vojka pa so njegovi soborci skrili in ga prekopal, da ne oskrunijo fašisti njegovega groba. Naše ljudstvo ni vedelo za njih grobove, toda njihov duh je združil primorsko mladino v Bazoviško, Vojkovo in druge brigade; njihova borbenost se je prelila v srca

Vse ljudstvo Julijske Krajine hoče Jugoslavijo. Ta posnetek je bil napravljen v Brdih. Še na tisoče takih posnetkov bi lahko prinesli. Vsaj zidovi naših hiš kričijo po Jugoslaviji. Na mnogih krajih pa, kjer so bili napisi, so bele lise, ki pričajo, da so na delu sile, ki nečejo, da bi ljudska volja prišla do izraza.

vsega primorskega ljudstva. Preglasen je bil krik neznanih grobov, da bi ga zaglušili motorji nacifašističnega nasilja. Naš narod je v trpljenju ojeklenel.

Danes mu zopet branijo izraz naše volje in misli. Toda to nas ne plaši. Narod ve: kakor je preživel vse druge preizkušnje, bo preživel tudi to.

narodil. Z dežele je bilo pod fašizmom manj slovenskega dotoka v Šole, ker ni bilo izgledov na zaposlitev slovenskega človeka. Po kapitulaciji naci-fašističnih sil pa so starši dobili zaupanje v srednje šole. To nam dokazuje statistika dijakov v tem šolskem letu, po kateri obiskuje prvi razred nižje srednje šole 58% vseh dijakov, t. j. 1891. prvi in drugi razred pa obiskuje 2412 dijakov, t. j. 74% vsega dijaštva.

Iz tega razvidimo, da bo številčno razmerje med slovenskim in italijanskim dijaštvom normalno šele po 6 ali 7 letih, v kolikor ga seveda ne bodo kvarili drugi činitelji.

Pri tem ne smemo pozabiti, da niti v pasu A niti v B nimamo še v celoti do grajenega slovenskega šolstva. Odprto je vprašanje otroških vrtcev, zavetišč, učnega programa itd.

Nedograjeno je strokovno šolstvo v pasu A, dočim se v vzhodno primorskem okrožju vztrajno snuje in gradi. — V zadnjih tednih se je odprla v Idriji srednja tehnična šola z rudarskim in elektrotehničnim oddelkom, ki ima značaj višje srednje šole. Nedavno je začel pouk na novo osnovanem učiteljskem v Tolminu. Nekateri vrste tehničnih šol po značaju višje srednje šole se bodo mogle pričeti šele jeseni. Na primer, gozdarski oddelki srednje tehnične šole, mornariška akademija, poljedelska srednja šola, naslednica nekdanje sadjarke in vinarske šole v Št. Vidu nad Vipavo.

Prav tako so v razvoju strokovne, obrtno-nadaljevalne, gospodarske in poljedelko-nadaljevalne šole. V Idriji že posluje ženska obrtna šola z dvema oddelkoma: za krojenje perila in krojenje oblek, dalje obrtno-nadaljevalna in čipkarska šola. Obrtno-nadaljevalne šole imamo že tudi v Postojni in Tolminu.

ZVU je pristala, da se osnuje v A pasu slovenske strokovne šole, tipa avviamento al lavoro t. j. nekake meščanske šole, v Trstu (menda v Rojanu in Šklednju), v Sežani in Nabrežini ter v Gorici (v Sólkanu ter Št. Petru ali Štandrežu) in v Renčah, seveda ako bo učnih moči.

V Trstu že vrši svojo kulturno poslanstvo šola Glasbene Maticice, v Gorici se bo odprla te dni. Pripravlja se tudi v Postojni, Idriji in Ajdovščini.

Nedelja slovenske knjige

Po vsej Stajerski se organizirajo »Nedelje slovenske knjige« z namenom pospeševati splošno narodno prosveto in razširiti zanimanje za kulturna vprašanja. Tako prosvetno delo je pomembno zlasti na Stajerskem, ker je okupator prav v teh krajih načrtno in dosledno uničeval slovensko besedo in kulturo. Ljudstvo prispeva s precejšnjimi denarnimi sredstvi za nakup knjig čitalnicam in knjižnicam.

Predlagamo da se taka akcija izvede tudi pri nas, ki smo slovenske knjige še bolj potrebni.

Slovenska srednja šola v Primorju

ZORKO JELINČIČ

Proti koncu meseca oktobra in v novembru 1. 1945. so se odprle srednje šole po vsem Slovenskem Primorju.

Slovenske srednje šole v Gorici in Trstu obiskuje 1261 dijakov, poučuje pa 86 profesorjev. V vzhodnem Primorju t. j. v Ajdovščini, Cerknem, Hrpeljah-Kozin, Idriji, Ilirski Bistrici, Koprju, Postojni in Tolminu je 2007 dijakov in 62 profesorjev. Vse Slovensko Primorje ima torej 3268 dijakov v 100 razredih in 148 profesorjev. V vzhodnem primorskem okrožju so ustanovili tudi dijaške domove in internate, v katerih je našlo zatočišče do meseca decembra 775 dijakov; to število pa stalno narašča.

V coni A se je šele v zadnjem času odprl dijaški internat v Gorici, ki ima le manjše število gojencev, dočim se dijaki v Trstu bore z zasilnimi domovi. Prav v teh mestih, kjer je stanovanjska kriza največja, je zelo slabo preskrbljeno za slovenskega dijaka, ki prihaja z dežele. Zavezniki so skušali temu odpomoči le z dnevnim pre-

važanjem dijakov s kamijoni iz Sežane v Trst. Vse navedene okolnosti nedvomno zelo zmanjšujejo število slovenskih dijakov.

Poročilo v »Glasu zaveznikov« z dne 15. decembra preteklega leta prinaša številko o italijanskem šolstvu pod ZVU z namero, da prikaže močno številčno nadrejenost italijanskih dijakov nad slovenskimi in preko tega skuša povdariti maloštevilčnost slovenskega prebivalstva. Na drugi strani pa hoče prikazati, da obnova slovenske šole ni nič zmanjšala števila učencev italijanskih šol. Ali hoče morda s tem zanikati raznarodovanje slovenske mladine v italijanskih šolah?

Namera zanikati slovenstvo Trsta je vodila tudi italijanskega ministrskega predsednika in zunanjega ministra de Gasperi, ko je pred nedavnim naslovil zaveznikiškim zastopstvom diplomatsko noto s pozivom, da zaščiti italijanstvo Trsta. Po njegovih navedbah in »resnicoljubnem pričanju« skrunijo slovenske srednje šole, ki so importirane z dijaštvom in profesorji vred iz Jugoslavije, italijanstvo Trsta.

Nima smisla spuščati se v polemiko s tako neresničnimi trditvami, ki ne odgovarjajo številčnemu sorazmerju med slovenskim in italijanskim prebivalstvom niti po statistiki iz l. 1918 niti po oni iz zadnjih let. Četrstoletno najbrezobzirnejše tlačanje in raznarodovanje je številčno sorazmerje med Slovenci in Italijani močno spremenilo v škodo Slovencev. Pomisliti moramo tudi, da se je mnogo desetisočev slovenskih Primorcev moralo izseliti, med tem ko se je v Slovensko Primorje priselilo mnogo Italijanov iz južnih italijanskih pokrajin; vse to vpliva, da je število slovenskih dijakov razmeroma majhno.

Vzroki, da število slovenskih dijakov ni v pravem razmerju s številom slovenskega prebivalstva, so naslednji: 1. Mnogo slovenskih dijakov obiskuje še Italijanske srednje šole, ker Slovenci še nimamo vseh tipov slovenskih šol; 2. nekateri se zaradi pomanjkljivega znanja slovenskega jezika niso upali prestopiti v slovensko višjo srednjo šolo; 3. večina slovenskih dijakov biva po vaseh, ki so precej oddaljene od mest, kjer je slovenska srednja šola; v mestih pa je fašizem slovenski življenj močnejše razna-

KADAR PRIDE
KOMISIJA
V JULIJSKO KRAJINO

Pogreb narodnega heroja - Vojka

Primorska je bila že nekaj dni vsa razgibana, v pričakovanju nekaj velikega. Noč pred napovedano svečanostjo pa ni bila kot druge noči. Vasi, trgi in mesta Primorske je napolnjeval repot avtomobilov, ki so že od mraka naprej brneli po cestah proti Vipavi in Št. Vidu in prevažali primorsko ljudstvo na zborna mesta letovišča pri Vipavi. Vsak je hotel biti navzoč pri tej veliki in zgodovinski žalni svečanosti. Na ta velik dan so hoteli Primorci pokazati svojemu heroju Vojku kako globoko so mu hvaležni za velike nauke, za veliki vzgled, za veliko žrtev, ki jo je doprinesel za osvoboditev Primorske. Primorsko ljudstvo je pokazalo, da je heroj Vojko bil vsa Primorska, da je bil Vojko in primorsko ljudstvo eno, da si Primorske ni mogoče predstavljati brez Vojka kot enako ne Vojka brez Primorske. Vojko je bil utelešen upor Primorcev proti črnemu rimskemu fašizmu.

Tudi zastopstvo garibaldincev je hotelo izraziti s svojo navzočnostjo, da se je Vojko boril tudi zanje, da se oni otrsajo fašizmu, ki jih je tlačil enako kot nas.

Prišli so njegovi soborci da mu kot v borbah stoji ob strani tudi na tej njegovi zadnji triumfalni poti, da z isto nežno tovarniško ljubeznijo kot nekdanj ranjenega dvignejo krsto z njegovo strojneno telesno vizijo in jo položijo v zemlje rojstnega kraja, kjer ga bo čuval svet in večni stražar vipavski Triglav.

V Vipavi

Mrzlo februarjsko jutro. Na trgu v Postojni nas naloži avtomobil in že drsimo proti Vipavi. Ostro reže v obraz zimski zrak, da se zavijemo v plašče in ovratne rute. Ko drčimo po klancu proti Št. Vidu, se od vseh strani svetiljako žive oči avtomobilov, ki drče v dolino in prevažajo ljudstvo, da se udeležijo slavnostne žalne svečanosti.

Na letovišču pri Vipavi se dviga več metrov visok in širok katafalk, na katerem leži krsta z zemskimi ostanke heroja Vojka. Štiri žare gorijo okoli krste, štirje partizani - Vojkovi soborci - stražijo krsto. Pred tremi leti je Vojko s svojo četo iznenada napadel s pobočji Čavna in Nanosa okupatorja, ki se je tedaj še ba haško širil tod, danes pa stojita Čaven in Nanos kot mogočna stražarja in čuvarja svobode, desno in levo od krste in sta nemi priči veličastni žalni manifestaciji primorskega ljudstva.

Tiha in mirna sončna Vipavska dolina se ni videla do danes toliko ljudi toliko zastav, slik in napisov. Premajhen je trg Vipava, da bi sprejel v hiše in ulice vse ljudi, ki so prišli iz vse Primorske in Slovenije, zato se vse te množice zgrinjajo na veliko letališče poleg trga.

Zalna svečanost

Ob deseti uri se je svečanost pričela. Na žalno tribuno poleg katafalka stopijo: komandant IV. Armije generalni poročnik tov. Likvič Danilo s spremstvom, predsednik PNOO-ja tov. Bevk France, tov. Eugenio Laurenti, tov. Regent Ivan, oče, mati, brat in sestra heroja Vojka.

Po kratkem otvoritvenem govoru zastopnika Vipavske je spregovoril komandant IV. Armije, ki je v jedrnatih besedah orisal borbo vsega primorskega in jugoslovanskega ljudstva in pomen svobode, ki so si jo zatirani narodi priborili. »Da bomo to svobodo znali tudi braniti in varovati proti vsakomur« je končal. »Govori duh Vojka ki je danes v nas vseh ki ste se tu zbrali, da počastite spomin vašega in našega heroja Vojka - Premrla Janka.«

Sledilo je nato odlikovanje z redom na rodnega heroja, ki ga je komandant osebno obesil okoli vratu četu Vojka, katelega je nato objel in poljubil, enako njegovo mater, brata in sestro. Združeni pevski zbori so nato zapeli: »Gozdlič je že zelen«.

Nato so krsto s telesnimi ostanke Vojka položili na topovski podstavek, katerega so trije pari konj odpeljali na cesto, kjer se je sestavljal sprevod.

226 vencev so razne deputacije, odposlanstva in odbori nesli pred krsto, kar priča o veliki ljubezni, ki jo primorsko ljudstvo občuti do svojega junaka in heroja Vojka.

V Vojkovi vasi

Razvil se je nato sprevod primorskega ljudstva, ki bo ostal v zgodovini kot eden najvažnejših žalnih sprevodov, kar jih je Primorska doživela.

V dolžini štirih kilometrov so se tude leženci uvrstili v osmerostopu na cesto. Cesta med Vipavo in Št. Vidom se je spremenila v en sam gozd zastav, slik in transparentov. Vso to ogromno množico ljudstva so ob poti spremljali razpeti venci in veliki umetniško postavljeni slavoloki s slikami Vojka in napis: »Slava narodnemu heroju Vojku.« Vzlozil ceste je sprevod spremljalo desno in levo nešteto ljudstva, ki so prišli iz bližnjih krajev, da vidijo to edinstveno pogrebno manifestacijo.

Vas Št. Vid se je spremenila v gozd zelenja, mlajev, vencev in slik, da dostojno sprejme velikega sina, ki je povedel vso Primorsko v upor.

Veličasten je bil ogromen živ venec ljudstva, ki se je strnil okoli groba. Izginil je prostor kot prostor: ljudstvo Primorske je stopilo v tem trenutku v ospredje, živa masa ljudi, v katerih živi duh tistega Vojka čigar posmrtno ostanke sprejema rodna zemlja vase, je pričala, kako se zaveda primorsko ljudstvo svobode, za katero je padel Vojko in za njim še dvainštiridesetstot drugih primorskih sinov.

Ob odhodu grobu sta se poslovila od

RAZGLED PO SVETU

Pred Glavno skupščino ZN in Varnostnim svetom so razpravljali o vprašanjih, ki neposredno zadevajo kolonialno politiko nekaterih sil. Ta razprava je zbudila pozornost javnega mnenja in svetovno časopisje je razpravljalo o tem kdo ima prav, ali tisti, ki se zavzema za likvidacijo nepetosti v raznih deželah s tem, da se takoj uresničuje načela Atlantske listine, ali tisti, ki skuša zavleči v nedogled rešitev teh vprašanj.

Medtem so nastopili novi fakti, ki jasno kažejo, da je revizija položaja odvisnih in polodvisnih narodov bolj potrebna kakor kdaj koli.

Upor indijskih mornarjev

se je začel, kakor pravi uvodnik »New York Times-a« kot gladovna stavka proti drastičnemu zmanjšanju obrokov hrane. Kmalu pa je vsemu svetu postalo jasno, da pomeni gibanje mornarjev mnogo več in da predstavlja, kakor pravi list, »najvišjo krizo v deželi, kjer je 100 milijonov ljudi ogroženih od lakote in kjer je nezadovoljstvo proti angleški vladi endemično.« Ko se je »stavka« razširila v druge predele Indije in ko je začel govoriti orožje je postalo to dejstvo še bolj jasno.

Casopisje je poročalo o bojih med angleškimi četami in uporniki, o tem, da so mornarji prevzeli v svoje roke mnogo ladij v bombajski luki, več vojašnic v mestu, skladišča streliva, o nemirih v Karačiju in Madrasu, Kalkuti itd.

Zanimivo je, da je najmočnejša indijska stranka - kongres - ki je doslej pokazala nepomirljivo stališče do angleške politike v Indiji, obsodila upor indijskih mornarjev in pripomogla, da so angleške oblasti obvladale situacijo, ki jo imajo po zadnjih poročilih v rokah.

Upor indijskih mornarjev odkriva globoko krizo kolonialne politike na Daljnem Vzhodu, ki jo podkrepujejo tudi

dogodki v Indoneziji

Vzlic pogajanjem med voditelji narodno osvobodilnega gibanja in zastopniki nizozemske vlade se v raznih krajih Indonezije nadaljujejo boji. Poročajo tudi o tem, da uporabljajo še vedno japonske čete za borbo proti domačinom.

Široke množice indonezijskega ljudstva zahtevajo popolno svobodo in izjavljajo pripravljenost boriti se, dokler ne bo dosežen ta cilj. Nacionalni odbor Indonezije je izdal resolucijo, v kateri zahteva od vlade, da zaprosi organizacijo ZN, naj napoti v Indonezijo komisijo, ki bi potrdila, da ima v Indoneziji samo indonezijsko ljudstvo stvarno suverenost.

Nacionalni odbor je postal tudi vsem svobodoljubnim narodom proglas, v katerem med drugim opozarja, da bo svoboda, ako napad imperialističnih sil uspe, po vsem svetu enako ogrožena in obsojeni mnogi narodi na dolgo dobo kaosa, glada, razočaranja in vojne. Poraz Indonezije je obenem tudi poraz narodov Velike Britanije, Holandije, Avstralije, ZDA, Indije in Kitajske.

Veliko pozornost vzbuja tudi

napetost v Egiptu,

kjer se je prebivalstvo pridružilo splošni stavki, ki so jo objavili študentje in zveza delavcev z zahtevo, da naj se britanske čete umaknejo iz Egipta.

Tudi od tam prihajajo vesti o velikih demonstracijah, o krvavih spopadih med angleškimi četami in demonstranti in o napadih domačega prebivalstva na vojašnice.

Zahteva po popolni neodvisnosti Egipta je že od nekdanj v središču politike na Srednjem Vzhodu. Po zaključku te vojne je egiptovsko javno mnenje odločno pričelo poudarjati nacionalne zahteve: umik britanskih čet iz Egipta, revizijo angleško-egiptovske pogodbe iz leta 1936 in zedinjenje Egipta in Sudana pod vlado kralja Faruka.

heroja Vojka njegova soborca tov. Branko Babič-Vlado in bivši načelnik štaba XI. Korpusa podpolkovnik Jakopič Albert-Kajtimir.

Ostro so salve odjeknile od Nanosovih skal v Čavnove in se še dolgo odbijale globoko dol po Vipavski dolini proti Gorici v resen opomin vsem, ki gazijo s krvjo in žrtvam; pribrojene pravice primorskega ljudstva.

Vsa množica se je nato premaknila s pokopališča na trg pred šolsko poslopje, kjer se je vršilo odkritje spominske plošče s slavnostnimi govori. Kot trg Vipava je bila tudi vas Št. Vid premajhna, da bi sprejela vsa ogromno množico ljudi: hiše so kar izginjale preplavljene v morju ljudstva in zastav.

Tudi tu je torej viden nov polet narodno osvobodilnega gibanja.

Poročila iz Grčije

govore o novih napadih oboroženih Xitosov (monarhističnih tolpa) na ustanove in tiskarne demokratičnih ustanov in tiskarn, množičnih pretepanjih, aretacijah, racijah in mučenjih.

Vse to se dogaja pred očmi reakcionarnih elementov v grški vladi, ki jim je ta teror po volji. Dežela se pripravlja na volitve, ki bodo odločile 31. marca o ureditvi države. Jasno je, da skuša grška reakcija zlomiti vsak polet demokratičnih sil, da bi ljudska volja ne prišla na volitvah do resnične izraza. Zaradi tega je grška Komunistična partija objavila izjavo, da se takih volitev ne bo udeležila.

Španijo je zajel nov val nasilja

Generalna skupščina Združenih narodov je sprejela 9. februarja nedvoumno resolucijo, ki obsoja fašistični režim Francove Španije. Špansko ljudstvo in javno mnenje vsega sveta zahtevata vzpostavitev demokratičnega režima v tej državi. Franco in vsa njegova klika se nedvomno čuti čedalje bolj negotovo. Španski diktator in pristaši njegovega režima poskušajo, da rešijo svoj položaj ne glede na negotovost, a morda prav zaradi tega, ter pripravljajo nov reakcionarni trik. Gre za poskus vzpostavitve monarhije na »poziv«, naj bi zasedel prestol Don Juan, sin zadnjega španskega kralja Alfonza XIII., ki živi v tujini in ki so ga Španci že leta 1931 odstavili.

Za hrptom španskega ljudstva se plečejo mahinacije, katerih namen je vzpostavitev monarhije in pod njenim okriljem utrditev pozicij fašistične reakcije. Don Juan se je pojavil v Lizaboni Zdaj so med Lizabono in Madridom na poslu emisarij Franca in Don Juana, kakor pišejo tuji listi. Pogajajo se o pogojih in načinu vzpostavitve monarhije. Pri teh reakcionarnih pripravah niso mogli pogrešati Vatikana. Rimski list »Express« poroča, da se je predsednik španske katoliške organizacije »Par Romana« Ruis Simens predhodno sestal z Juanom.

Dopisnik angleškega lista »Reynolds News« piše, da v Londonu podpirajo načrt o vzpostavitvi monarhije, pri čemer naglašajo kot argument, češ v Španiji mora priti do spremembe režima, in ta način bo rešil deželo pred novo državljansko vojno.

Franco skuša obvladati notranjo situacijo (za sebe ali za Dona Juana) in se poslužuje vseh sredstev. Vsak dan se izvršujejo nove smrtno kazni in izrekajo nove smrtno obsodbe.

Izvršitev smrtnih kazni nad Cristinom Garcio in njegovimi 9 tovariši republikanci je vzbudila val ogorčenja in protestov po vsem svetu. Francoska vlada je zaradi tega zaprla mejo proti Španiji in je poslala noto Angliji in Ameriki, v kateri zahteva, da se prekinejo diplomatski odnosi s Francovim fašističnim režimom. Tudi vlada ZDA je pozvala angleško in francosko vlado, naj podprejo ustanovitev nove španskečasne vlade, ki bo zamenjala Franca.

Cigava je Julijska Krajina?

Slovenec in Hrvatizavzemajo vzhodno od slovensko-furlanske narodnostne meje ogromno večino površine cele Julijske Krajine.

To dejstvo, ki je sicer na splošno znano, je eden najmočnejših argumentov, ki potrjuje pripadnost Julijske Krajine kot celote Jugoslaviji.

Zanimivo kalkuciacijo o tem najdemo v knjigi Josefa Procházke v »Jihoslované v Italii«. Pisec se je naslonil na podatke prvega ljudskega štetja v Julijski Krajini pod Italijo 1. 1921., v katerem so vzeli v poštev jezik prebivalstva. Niso sicer upoštevali materinskega jezika, temveč (po

avstrijskem receptu pri ljudskem štetju leta 1910.) »občevalni« jezik.

Vzlic falzifikatom in samovolji (posebno za Trst in Istro), nam je ta popis jasen dokaz o tem, da so Slovenci in Hrvati gospodarji več kot 90% vsega ozemlja Julijske Krajine od zapadne slovensko-furlanske narodnostne meje.

Na tem področju ni čisto italijanskega odn. furlanskega ozemlja temveč le čisto jugoslovansko in mešano.

Julijska Krajina je bila po omenjenem štetju razdeljena na 4 pokrajine: Goriško, Tržaško, Reško in Puljsko.

Goriška pokrajina

V Goriški pokrajini so v 42 občinah našli Italijani 1. 1921. na ozemlju 2625,15 km² prebivalcev. Od 42 občin se jih nahaja 8 zapadno od narodnostne meje ter jih ne upoštevamo. Bavili se bomo le z 34 občinami vzhodno od narodnostne meje. Te občine obsegajo 2471,72 km². 33 teh občin je čisto slovenskih in le 1 občina, Gorica, je mešana. Goriška občina kaže po tem štetju malo italijansko-furlansko večino, v resnici pa ima na temelju bolj zanesljivih podatkov slovensko večino. Ozemlje goriške občine meri 102,03 km². Večina tega ozemlja pa odpade na čisto slovenski kraj Štandrež, Podgora, Solkan, St. Peter itd.

Čisto slovenske občine v Goriški pokrajini zavzamejo torej 2369,69 km², v procentih 95%, dočim odpade le 5% na narodnostno mešano ozemlje (s slovensko večino in z vštetiimi čisto slovenskimi vasmimi, ki spadajo v Goriško občino). Torej 22/23 tega ozemlja je čisto slovensko in le 1/23 je narodnostno mešano.

Tržaška pokrajina

L. 1921 je živelo v 22 občinah vzhodno od narodnostne meje 293.969 prebivalcev na ozemlju 1003,64 km². 8 občin se nahaja zapadno od narodnostne meje in jih ne upoštevamo. Od navedenih 22 občin sta 2 narodnostno mešani: Trst in Milje. Ako odštejemo tje dve občini meri čisto slovensko ozemlje tržaške pokrajine vzhodno od narodnostne meje 875,41 km² (Trst in Milje 128,23 km²). Torej 6/7 proti 1/7 ali 88% proti 12% Seveda živijo italijani strnjeni na le nekaj kvadratnih kilometrih mestnega središča. Italijansko ozemlje tvori tukaj kakor v Gorici mestni tlak.

Puljska pokrajina

Sem spada Istra brez onih delov, ki so bili pripojeni Reki in Tržaški pokrajini. To ozemlje šteje 40 občin s 302.105 prebivalci in meri 3702,62 km². Zapadna Istra je narodnostno mešano ozemlje, dočim so italijanske manjšine v važnejših središčih ostalega dela.

Podatki statistike iz l. 1921 nam tukaj ne morejo služiti več, ker so popolnoma nezanosljivi!

Po cenitvi Simona Rutarja zavzemajo italijanske občine ozemlje 575 km², torej približno 1/5 ozemlja, dočim hrvatske in slovenske tvorijo 4/5 ozemlja.

Razmerje ozemlja, kjer prebivajo samo Jugoslavlani, in mešanega ozemlja pokaže sledeča tabela:

Pokrajine	Mešano jugosl.		ital. ozemlje	
	km ²	%	km ²	%
Gorica	2369,69	96	102,03	4
Trst	875,41	88	128,23	12
Reka	991,46	98	19,57	2
Pulj	3127,62	84	575,—	16
Skupaj	7384,18	91	824,83	9

V celoti torej zavzema naše čisto narodno ozemlje v Julijski Krajini 91% in mešano le 9%. Pri pravilnem razvoju bi moralo biti tudi razmerje prebivalstva temu primerno.

Ta zemlja res pripada nam.

Kultura v Georgiji

Kulturno življenje v Georgiji je doseglo visoko raven. Pred socialistično republiko je obstajala v Georgiji samo ena visoka šola; sedaj jih ima Georgija 22. Odkar obstajajo višje šole, je v njih diplomiralo 40.000 strokovnjakov.

Februarja 1941 je bila ustanovljena georgijska znanstvena akademija ki ima več kot 40 znanstvenih institutov. V republiki je 400 ljudskih in srednjih šol. Georgija ima svoje narodno gledališče, svoje pevske in plesne zbornice. Georgija ima tudi svojo založbo, ki objavlja vsako leto literarna dela georgijskih pisateljev, starih in modernih. Georgijsko ljudstvo je doseglo te uspehe na kulturnem in gospodarskem polju zaradi zasluge pomoči sovjetskih republik.

Naši kriški ribiči

Ob slovenski obali, ki se razteza od Trsta do Tržiča, žive na strmem bregu severo-zapadno od Miramara v Sv. Križu pri Trstu naši kriški ribiči, ki dan na dan veslajo in jadrajo s svojimi večjimi in manjšimi ladjami po sinjih valovih tržaškega zaliva. Tu vztrajajo že nad tisočletje ter kljubujejo vsem neprilikom, ki jim jih stavi trda narava, kakor tudi neizprosna zgodovina narodov, ki so se prerivali tod mimo. Naš Kraševac, kakor tudi naš ribič, sta ostala na svojem mestu v tesnem borbenem objemu z vihrajočo burjo življenja

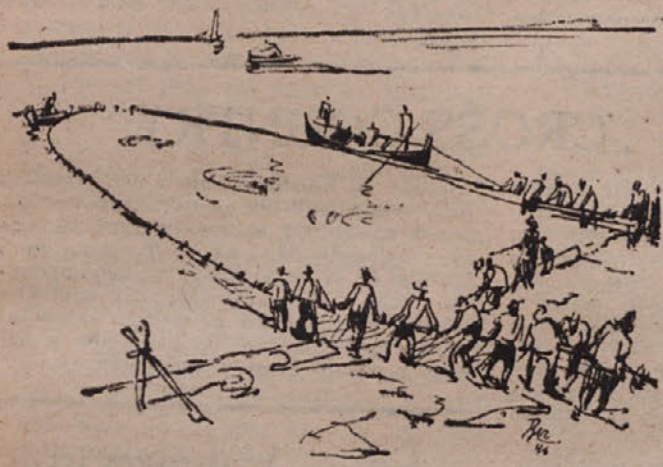
ni vaju, se dozdeva, da je to le pravljica iz tisoč in ene noči. Vsaka ladja ima močno luč, takozvani lampar, ki privlači ribe, da se zbirajo okrog ladje in ko se jih dovolj nabere, jih ribiči obkolijo z mrežo ter zvlačejo v ladjo.

Danes za ta lov uporabljajo naši ribiči že precej velike motorne ladje. S temi si upajo daleč na odprto morje, marsikdaj celo na višino Benetk. Jadro uporabljajo le, kadar je ugoden veter, a še takrat pustijo, da deluje motor, da s tem povečajo brzino.

tako veselje v Križu, kot ga ne najdeš zlepa ne na šagri ne na semnju. Vse je židane volje, vse se veseli, posebno zvečer, ko se ribiči zbero po gostilnah, da dajo ribam priliko, »da še v tretje plavajo«. Vsi so veseli in skoroda razposajeni kot otroci. To ti spravijo na dan pripovedke, ki jim ni ne konca ne kraja Seveda vedno le o

vek, ki se je imel že za zgubljenega, a se končno le še znajde na tem lepem sončnem kraju ob sinjem Jadranu, kjer buči, buči to naše morje Adrijskono.

Pravijo tudi, da kdor moliti ne zna, naj se na morje poda. Naš ribič, ko ga zaloti nevihta na odprtem morju, kaj rad zavija oči proti Materi božji barbanski, pri

Ribiči se obkolijo ribe. Sedaj vlečejo mreže na kraj. Kakšen lov bo?

in danes, prav kakor od početka naselitve, vztrajata na mrtvi straži pred vsakršnim navalom.

Križ pri Trstu ima prav edinstveno in čudovito geografsko lego. Stoji tik nad obalo, na vzpetini, ki se dokaj strmo dviga skoro 200 m iznad morja. S te razmeroma skromne višine se ti nudi tako očarljiv razgled, kot ga nimaš zlepa niti z najvišjih vršacev v Alpah. Odkod na primer premoreš tak razgled, kot ga imaš iz Križa? Na severu vidiš skoraj vse Julijske Alpe z očakom Triglavom, proti vzhodu se ti nudijo obronki Trnovskega gozda, potem del Nanosa, skupina okoli Snežnika, južneje Učka gora, hribi srednje Istre, istrska obala še južneje od Pirana, nato obzorje preko morja, ki sega skoraj do Benetk. Proti zapadu opaziš ob lepem vremenu masiv severnih Apeninov, nato Furlansko nižino, ki se končuje v južno-tirolske Alpe, proti severu Dokomite in zopet Julijske Alpe s Triglavom. Torej res veličasten razgled, kot ga nimaš zlepa. Vse to vidiš iz Križa, ako vpreš oko daleč naokoli. Pod strmino pa imaš mogočno morje, na levo Trst in Istro, na desno devinski grad, Tržič, lagune z Izlivom Soče, z Gradcem in Barbano, a tik pod Križem sedaj po Nemcih razstreljeno kriško ribiško pristanišče, kriški port, kjer so naši ribiči z velikimi belimi črkami, ki se vidijo daleč gor do železnice, napisali: Hočemo Jugoslavijo!

Kriški ribiči nalovijo vsak dan precejšnje količine rib, posebno poleti, ko se vrši nad vse živahen nočni ribji lov na sardele. Takrat kar mrgoli ponoči lučič čez vse morje, čez ves tržaški zaliv. Bajen je ta prizor na morje luči. Človeku, ki tega

Najstarejša ladja, ki je še ohranjena v kriškem portu, je stara ladja, imenovana čupa. Ta čupa je kakih 70–80 cm široka in približno 5 m dolga v lipovo deblo vdolbena ladja. Čupa je našim pradedom služila le za obalni ribolov. S tako majhno in ozko ladjico se pač niso smeli spustiti na odprto morje, kot si naši ribiči upajo danes. Še dandanašnji jih marsikdaj preseneči nevihta in prenekateri kriški ribič je končal trudopolno in bogato življenje na dnu temnih valov našega morja.

Najbolj živahen, najbolj razburljiv, a obenem najbolj romantičen je lov na tune. Ta se vrši navadno od avgusta do oktobra. Posebno, če ribe »hodijo kot muhe« vlad

»Kolnar« na Karuni opazuje tune.

Znani kriški obrabi: Mikola, Luka Zub, Kenjaco in Žive.

morju in o ribah. Naši kriški ribiči so vedno optimistično razpoloženi, a še prav posebno ob času količkaj uspelega lova na tune. Ta čas ni srečnejšega človeka na svetu, kot je kriški ribič. To ti prepeva in pripoveduje a — videl ga ne boš pijanega. Če se pa kdo le količkaj spozabi, da ga kozarček preveč zvrne, tega kaj kmalu spravijo domov pod plahlo Veseljaki so, da jim ni para. V Križu skoro ne najdeš čemerneža. Člnika menda tudi ne. Tu je doma zdravje in optimizem. Tu je doma smeh, ki utegne slediti tudi najgorenkejši solzi. Tak smeh slišiš le malo kje drugod, tako se znajo smejati le naši kriški ribiči. Le spomni Križana imen kot Mikola, Keščoca, Kenjaco Luka Zub, Tinca, Cesar itd. in videl boš, kako se mu bo obraz razlezel v sončen nasmeh. To je smeh, ki osrečuje, ki je poln življenjskega soka, je smeh, kot ga srečaš le redkokje.

Pač, še nekje se spominjam, da sem srečal v Sloveniji tako prisrčen smeh in sicer v Trbovljah, pri tamkajšnjih rudarjih. Kako to? Mar zato, ker tudi oni živijo v nevarnosti in tvegajo življenje v rovu, ko premnogokrat gre za biti ali ne biti? Zdaj zdaj te lahko v rudniku zasuje, pa si ob življenju. Prav tako je tudi na morju. Zdaj zdaj te zaloti nevihta ter potopi z barko vred na dno morja. Ko si pa zopet na obali, ko zopet čutiš trdna tla pod nogami, se zopet zaveš svoje bitnosti in svojega življenja ter se ga zopet prav od srca razveseliš, kot se ga more razveseliti le člo-

poročujoč se ji v varstvo ter obljublja jo, da jo gotovo obišče itd. A, ko se nevihta poleže ter opazi poškodbe na ladji, na jadrju in mrežah, se mu izvije kaj rada še krepka kletvica. Če pa na to nevihta spet znova povzame ter neusmiljeno buta ladjo, kot lupino po razburkanih valovih, tedaj so misli kriškega ribiča spet pri Mariji, češ: Oh Marija barbanska, ti pa res nobenega špasa ne poznaš!

Kriški ribič nima le velik smisel za humor, temveč mu je globoko ukoreninjen tudi smisel za medsebojno pomoč. Kadar se komu na morju kaj pripeti, so takoj vsi ribiči, ki so blizu ali daleč pripravljeni pomagati. Vsak tvega za vse in vsi tvegajo za enega.

Isto smo opazili tudi v zadnji osvobodilni borbi, ko so naši Križani doprinesli prav obilen delež k osvoboditvi izpod italijanskega jarma. Od niti 2000 prebivalcev zaznamuje spominska plošča 45 padlih v tej zadnji osvobodilni borbi za Titovo Jugoslavijo.

Ta rod noče biti več zaslužjen. Hoče svobodno živeti na svoji obali, na kateri vztraja kljub vsem viharjem že stoletja in stoletja ter bo optimistično in z zdravim smehom na ustnih vztrajal do končne odrešitve ter priključitve tja, za kamor se je tako odločno plebiscitarno izrekel s svojimi sorazmerno ogromnimi krvnimi žrtvami.

Justo Košuta.

Slovensko gledališče v Trstu

G. B. SHAW: »KAKO ZABOGATIS.«

Premiera v Trstu, dne 18. decembra 1946. v gledališču Fenice.

Shaw jedko bica človeka in družbo z vsem licemerstvom in egoizmom. Sartorius, ki je sam bil nekoč revež, izsesava uboge ljudi, pozabivši, kakšna je bila njega dni tudi njegova usoda. Sartorius je lastnik najemniških kasarn, kjer žive ljudje obupno življenje. Ne dovoljuje popravil v teh hišah, ker bi pomenilo povišanje najemnin, katerih bi ti reveži ne mogli plačevati. Če bi pa ostal pri starih najemniških,

bi njegov dobiček bil manjši. Ker si je njegov izterjevalec Lickcheese dovolil napraviti neznatno popravilo v neki hiši, da obvaruje ljudi nadaljnih nezdoljnih — dolgej so se na onem mestu pokodovale že tri ženske — ga vrže na cesto. Pozneje pa obogati tudi Lickcheese s tem, da se mu posreči skrivaj izvedeti, katere mestne predele bodo podrti.

V teh predeletih da popraviti hiše, zato da bo odškodnina za odkup teh parcel večja. Tudi on pozabi, da je bil nekoč revež in izjema ravno tako kot Sartorius. Dr. Harry Trench

Nadaljevanje na 4. strani.

Obletnica smrti dr. Vladimirja Kanteta

Od prvih noči, ki jih je človek prebil v luknjah ljubljanskih policijskih zaporov, na do konca okupatorske-belogardistične oblasti, je ležala nad jetnikom neka teža, ki je ni mogoče prav opredeliti. Prihajala je od krivov, na pomoč, ki so odmevali ponoči po zgradbi, zdaj z vo silo, zdaj spet zamirajoče, zdaj obupno, zdaj tožeče, da si napeto prisluskoval in si skušal naslikati, kaj se godi. Vmes je pel radio razne operetne arije in hreščal plesno godbo. V istem času, ko so vpile žrtve v trpljenje, je propadla mladina, ki jih je mučila, plesala in uganjala orgije v prostorih rdeče hiše na Bleiweisovi cesti.

To dejstvo je v začetku februarja 1944 objavila beograjska radijska postaja in je obenem našela po imenu vse zločince ljubljanske politične policije, z glavnim krivcem Hacinom na čelu. V seznanju, ki je obsegal nad 60 imen ni bilo imena policijskega komisarja dr. Vladimirja Kanteta. Nekaj dni kasneje smo jetniki zvedeli, da je Kante aretiran, da je že v temnici in da se znašajo nad njim na vse načine, ki so bili v navadi med krvniki.

24. februarja sem se okrog petih popoldne vrnil s tovariši z dela v bolnici v licejskem poslopju. Bil je čudovit dan. Po dolgem zaporu sem prvič prišel na prosto in sem slastno užival sonce in zrak.

Komaj sem stopil v sobo št. 4 v prvem nadstropju, sem opazil silno vznemirjenost. Pristopil je k meni tovariš S., ki so ga bili obdolžili, da je bil sporočil v Beograd imena policijskih zločincev in mi je razburjen povedal, da so pred nekoliko minutami hoteli obesiti na jetnišniščnem dvorišču dr. Kanteta. Ker se je bila utrgala vrvi, so ga spet odgnali v temnico. Vse je bilo pod vtišom težkega dogodka, v obljudeni sobani je vladala tišina.

Nekaj minut pred 6. uro je prišel ukaz, da se vse jetniške sobe zaklenejo; nihče ni smel več ven. Stopil sem k oknu, ki je gledalo na glavno dvorišče in prežal. Zastražen je prihajal iz stranskega dela zgradbe, kjer so bile pod zemljo zloglasne mučilnice, Vladimir Kante, gologlav, z upognjeno glavo, oblečen v nekako temno sportno obleko, z rokami, zvezanimi na hrbtu. Sel je v smrt.

Ne vem, kdaj so spet odklenili sobe. Sredi noči sem vstal in šel k vratom, bila so odprta. Po hodniku sem prišel do stranišnega okna in se skušal razgledati skozi motno steklo. Čudovita mesečina je sijala na obzidano dvorišče, na jetniško kapelico, ki je mejila na dvorišče in na obsekane kostanje, ki so čakali bližajoče se pomladi.

Z veje enega teh kostanjev je viselo na vrvi truplo obešenega Vladimirja Kanteta. Počasi se je sukalo in rahlo zibalo v vetru. Glava je bila upognjena, roke še vedno zvezane na hrbtu. Srh mi je šel po telesu: bil je to oni Vladko, ki je pred tolikimi leti tako neotroško resen in sam vase poglubljen storil vedno le to, kar mu je dovoljevala stroga domača vzgoja, oni Vladko, ki je sedel pri pouku ure in ure kakor pribit, oni deček, ki je doma resno »bral mašo« in pravil, da bo nekaj škof. Tudi ti si se uprl in zdaj vidiš tu v februarški mesečini sam, brez življenja! Tvoje temno truplo, viseče z veje obsekanega kostanja, mi je ostalo za vselej v očeh.

Drugo jutro mi je preplašen dijaček, ki je tudi preskušal zapor ter se prikradel k justifikaciji, pripovedoval, kako je bilo.

Ko so prvič Kanteta pripeljali na dvorišče — bili so zraven policijskih krvnikov Dusehe in Simona navzoči tudi Hlebec, Bevc in drugi izdajalci slovenske krvi — se je vrv utrgala in je padel obsojenec na tla. Vstal je, a je bil tako zmeden, da ni vedel, kaj počne. Odpravil se je nekam stran, proti zidu in zašel na kup smeti. Prijeli so ga in odpeljali v temnico. Ves razkačen se je Duscha, gestapovski vodja izjavil, da mora poginiti. In ko je bilo pozneje žalostno dejanje izvršeno, je vsa družba stopila v kuhinjo, da proslavi svoj zločin. Hlebec, propadli komandant »le teče četa« politične policije, je vzdignil čašo z vermutom in izjavil: »Danes imamo praznik.«

Truplo je viselo na dvorišču ves dan. Svojat ga je hodila ogledovat, sukala ga je, delala opazke, mu končno pobrala vrh njo obleko in sezula čevlje. Le še v spodnji obleki je viselo pomodrolo telo na dvorišču, ki je sijalo čezenj sonce prelepega predpomladnega dne.

Popoldne ob pol peti uri je prišel voz. Sneli so mrtvega, vrgli v surovo zbit zaboj in odpeljali. Ni bil sam: na vozu so bile še štiri druge krste.

Jože Pahor

LOJZE SPACAL:

Ilustracije mladinske povesti

Prve dni marca bo v »Gregorčičevi založbi« izšla zgodovinska povest pisatelja Winklerja: Mladec Dragožit. Knjigo je opremil akademski slikar Lojze Spacal.

Njena snov je zajeta iz dobe pokristjanjevanja Slovencev in opisuje borbo naših

tem, da bi njegovo plemo posedlo svoje prvotno ozemlje. Ob napadu Vlahov na Gradišče ubije Dragožit Palonovega očeta, njegova samega pa pridrži kot talca. Palon in Božan gresta z Gradišča, da se pripravita za blagovestnika.

ziznec, Vrljug in Dragožit jezdijo na pomoč

pradedov za neodvisnost. Osrednje osebe povesti so trije mladci, Dragožit, Božan in Palon, ki skupaj hodijo na lov. Dragožit je junak, ki za vsako ceno hoče ohraniti Gra-

Pastirji pečejo janca

Spacalove risbe izpopolnjujejo povest in so v skladu s primirnim miljenjem starostovanskega življenja na Primorskem. O njih lahko rečemo, da niso samo ilustrir-

Kresnice in Dragožit

dišče svojega očeta ter se bori proti vsem tistim, ki hočejo spraviti Gradišče v bavarsko odvisnost. Božan je posredujoča sila med Dragožitom in Palonom ter zagovarja krščanstvo. Palon je krščenik ter leži za

Mozje gredo na boj

rani prispevek, temveč v Spacalu lastnem stilu podane risbe, ki so naslutirane in od katerih bi vsaka zase lahko služila kot osnutek dovršene slike.

Spomini na ofenzivo v Beneški Sloveniji februarja 1944

Po tolikih letih suženjstva ni moglo beneško ljudstvo razumeti, da se mu res bliža dan osvoboditve. Tak vtisek so imeli naši borci, ko so marca zapuščali Slov. Benečijo. Bilo je, kakor da se po težkem snu le polagoma prebujajo novo življenje, da komaj veruje v nov, svetel dan.

Meseca februarja pa je naša vojska ponovno krenila v Slovensko Benečijo. Proti Kanali ob Soči so se premikale dolge vrste, korakale preko ceste, bredle Sočo in prehajale preko železnice. Vojska še je razporejala: ena brigada XXX. divizije je zasedla zapadna Brda, druga je ostala v Ligu. Osemnajsta se je razporedila od Kamberskega do Srednjega. Ta pohod se je razvil v eno najslavnejših del naše vojske. Medtem ko se je bil sovražnik med prehodom naših poskri v bunkerje, se je drugo jutro pojavil že na vse zgodaj na Ligu, a Kosovelovi so ga pod vodstvom komandanta Istoka ročno vrgli nazaj.

Naslednjega dne se je spoprijela s sovražnikom XVIII. in šla od zmage do zmage na tem sektorju. Boji so trajali tri dni. Minometi svigajo s hriba v hrib. Nemški

lanke topovi čuvjajo, zlasti eden je neugnan. S hriba zopet počel naš minomet... Nemško gnezdo ob lahkem topu se razleti.

Naši minometi treskajo. Na sosednjih pobojnih pa prireja brigadna kulturna skupina mitinge.

stab divizije se je z dvema brigadama lahko premestil v Benečijo. Tu so naši borci dognali, da se ljudstvo vzbuja iz strašne noči suženjstva. Novemberska ofenziva jih je bila predramila, toda prebujenje po težkem snu, ko te je vso dolgo noč tlačilo kot mora, ni lahko. In vendar. Prihod naše vojske je prekinil težko prebujenje. Ljudstvo občuduje svojo vojsko, komaj verjame lastnim očem. In potem miting. Nikoli jih ni zadošil, vselaj prehitro minejo. Z vojsko je prišla naša pesem, tisti daljni odmev, ki se jim je v prejšnjih letih zdel le sanje. Sedaj ni več le daljni odmev — pesem je, zvonka pesem, naša pesem, napisana v pesmarici, ki so jo naši izdali za Beneško Slovenijo. Nad Slovensko Benečijo vzhaja jutro.

Naša vojska gre dalje. Kosovelova gre v kobariski kot, Soška brigada prodira v Be-

nečijo. Matajur! Zla gora izza novemberških dni. Zaseda čaka sovražno kolono. Pri Stupici obležita dva kamfona in z njima vse moštvo. Naši borci so navdušeni. Narodu se zdi, da sanja, ali pa da je vstal kralj Matjaž. Brzostrelke — naše! Ošabni Svabi v naših rokah!

Brigada gre dalje. Spotoma prireja mitinge. Naša vojska gre skozi rezijansko dolino — sinovi tistega naroda, ki je pred stoletji prodrli najdalje proti zapadu. Temni jesenski spomini novemberske ofenzive se spreminjajo v svetlo pomlad.

Sovražnik polzkuša. Obupni poizkusi! Izbrane čete SS-ovcev naj bi uničile našo vojsko. Kosovelova pod poveljstvom nepozabnega Istoka junaško odgovarja. Sovražnik se obviija v umetno meglo, dviga se v zrak, borba besni dan in noč. Naši se ne zmakne-

jo. Sovražnikov obup prehaja v besnost. Vedno nove sile, vedno večje. Komandant Istok prepelje brigado v soško dolino in preko reke. Treba se je prebiti skoz jekleni obroč.

V zapadnih Brdih se bori Gregorčičeva brigada. Tudi tu so železni obroči. Tudi te je treba prebiti in jih je komandant Volodja.

Soška brigada obračunava z SS-ovci pod Kolovratom, jih razbije; prav do čedada jih goni strah pred našimi. Zvečer pa čez Kolovrat v Fone in v dolino Soče. Ob Soči je sovražna blokada. Treba na most pri Kamnem. Prvi so že na cesti. Tra-tra-tra zapojejo sovražnikove strojnice. Naši odgovore z rezkim »juriš!« Proti strugi se vsuje plaz, voda zasumi... Tudi ta obroč je prebit, prebila ga je XXX., ki je s tem postala udarna.

KAJ JE „CROSS-COUNTRY“

Bliža se čas, ko se bomo pričeli pripravljati za razna tekmovanja, a v prvi vrsti se bodo pričela sedaj s pomladansko sezono tekmovanja v takozvanem »cross-country-u« (kroz kantri) ali po naše v teku čez drn in strn. Zato bomo v naslednjem seznanili naše čitatelje s to vrsto tekmovanja. Kaj je to »cross-contry« smo mi Slovenci najlepše predstavili, to je tek čez drn in strn. Tek v naravi, gozdu, preko polja, vzpetin, dolin, njiv in preko vseh ovir, ki nam jih nudi narava sama.

Domovina tega tekmovanja je Anglija, odkoder se je v osemdesetem letu preteklega stoletja razširil tudi na Francijo. Kasneje se je ta športna panoga razširila po vsej Evropi in vsem kulturnem svetu in je danes znana po vsem svetu. Tek čez drn in strn je najkoristnejša disciplina lahkotletike, ker mu narava, čisti zrak, in stalno menjavanje okolice, daje posebno zanimivost, ki je ne more nuditi teka-lišče. Zaradi tega je tek čez drn in strn najbolj zdrav način teka. Brez dvoma je tek čez drn in strn zelo naporn, ali stalne spremembe in razne ovire toliko zavzamejo človeka in koncentrirajo živce, da ne čutiš utrujenosti. Zaradi tega boš mnogo lažje pretekel daljše proge v naravi, kakor krajše na tekašiču. Obvladovanje številnih ovir, stalna pozornost na menjavanje terena in s tem v zvezi borba z nasprotnikom napravi tekmovalca borbenega, dviga mu moč in mu ustvarja samozavest. Vse prednosti in koristi teka čez drn in strn ne pridejo toliko do izraza na kratkih progah, zaradi tega se pod tem imenom razume tekmovanje na dolge proge.

Posebno je razširjen tek čez drn in strn v Angliji, Franciji in Sovjetski zvezi, katera se udeležuje na tisoče tekmovalcev. Z zdravstvenega gledišča je ta tek zelo priporočljiv, ker je zaradi svoje raznolikosti koristen starim in mladim. Ker se tek čez drn in strn lahko izvede povsod, je zelo prikladen, da vzbudi zanimanje med širšimi množicami. A najvažnejše pri teku čez drn in strn je to, ker je važen in koristen za vse, ki se bavijo s katerokoli športno panogo, a ne samo za tekmovalce na dolge proge. Vsi bi morali prednost tega teka v večji meri izkoristiti. Nudi možnost prehoda iz ene športne sezone v drugo z vsemi koristmi in jih organsko povezuje. Na Angleškem so prirejali v početku tek čez drn in strn samo v prosti naravi ali kasneje so pričeli tekmovati tudi na konjskih dirkališčih. To sličj tekmovanjem na tekmovalnih športnih tekašičih, samo da je tlo mehko s številnimi težkimi zaprekami enakimi onim na konjskih dirkališčih. Tako tekmovanje zelo utruja, ker je preveč enolično, ali ima prednost tehničnega, propagandnega in finančnega značaja. V tehničnem pogledu, ker je mnogo hitrejši, v propagandnem nudi gledalcem, da sledijo vse tekmovanje od začetka do konca, a v finančnem, ker se lahko pobira vstopnina, ker je v ograjenem prostoru. Da je tako tekmovanje zanimivejše za tekmovalce, se napravi preko igrišča in deloma izven ograjenega prostora, ako je blizu raznočilen teren.

Francozi so n. pr. v početku prevzeli od Angležev klasični, prvotni način teka čez drn in strn ali lepšega in pestrejšega, iskali stalno menjajoč se teren in naravne ovire. V stalnih tekmovanjih z Angleži so Francozi opazili, da njihovi tekmovalci niso dorasli angleškimi v njihovi hitrosti, pa so tudi oni pričeli prirejati tekmovanja v ograjenih tekašičih ali prvenstveno so se držali teka v prosti naravi. Temu se morajo zahvaliti Francozi, da je prodril tek čez drn in strn med široke mase in da so ga s tem dvignili do zavidljive višine. V Franciji in Angliji tekmujejo na razdalje od 12–16 km, a v Sovjetski zvezi, kjer nima to tekmovanje še take tradicije, tečejo na progah daljih 8 km.

Pri nas je tek čez drn in strn malo znan in razširjen, zaradi tega je potrebno posebno med mladino vzbuditi zanimanje za to zdravo športno panogo lahko-

atletike in kmalu pričeti s čim pogostejšimi tekmovanji, da se naša mladina pripravi za bližnjo sezono in predvsem za »Pomladanski tek«, ki bo 7. aprila in s katerim bo uradno otvorjena telesnovzgojna sezona v FLR Jugoslaviji t. j. množično tekmovanje, kjer mi ne smemo zaostajati in moramo pokazati, da korakamo v isti vrsti z našimi brati v Jugoslaviji.

Še o Valvazorju

Članek o Valvazorju v zadnji (5.) številki Ljudskega tednika je posnet po predavanju, ki ga je imel v ljubljanskem radiu dr. Mirko Rupel. Objavljeni odlomki so iz Valvazorjevega berila, ki ga je izdal isti avtor v Ljubljani 1936.

Avtor nam je poslal iz Valvazorja še tale zanimivi odlomek o Kraševcih:

Kraševci stanujejo na Krasu, n. pr. pri Skolju, Devinu, Sv. Ivanu; imajo poseben govor in obleko. Močni so in delavni; hrano si iščejo v vinogradih, kjer uspeva najboljšo vino, kakor prosek, muškatelec in več drugih dobrih vrst, ki jih izvažajo v daljne dežele. Njih tla so sicer povsod kamnitna in skoro ni videti zemlje, pa le rodi najboljšo vino. Tudi živina, ki je precej rede, jim daje dovolj hrane. Nimajo žita in jedo iz na pol zmlatega žita pust, holandskemu podoben kruh. Na hrbtu nosijo po deželi polne mehove olja in včasih tudi vina, zlasti v zimskem času. Četudi nosač s tako posodo pade, se le-ta tako kmalu ne ubije, ker so mehovi napravljeni iz kože celega kozla ali ovna. Zahteva pa to trda pot po Krasu, ki je za hojo strašno nemila in neprijetna, ker je povsod kamnitna.

Ti dobri ljudje si pomagajo, kakor vedo, in žive prav siromašno; zelo so zadovoljni, če imajo kos surove slanin (ki jo zaradi neutrudnega dela lahko prebavijo), zebute in pustega ali grobega črnega, svaljkastega, otrobnatega kruha. Ponekod trpe tudi veliko pomanjkanje lesa in, zlasti poleti, bistre vode. Tako pomanjkanje pa jim ne jemlje telesne moči; kljub temu so vendar močni, čili in zdravi, saj je po navadi človeško zdravje ob zmernem in pravem varčevanju ali pri skromnih zalogah in življenjskih potrebščinah mnogo boljše kakor ob potratnem obilju in prebitku.

Slovensko gledališče

Nadaljevanje s 3. strani.

iz odlične rodbine se zaroči z Blanko, Sartorijevo hčerjo. Ko izve, odkod Sartoriusov denar, noče imeti opravka s tem denarjem radi nekaterih nejasnih moralnih pomislekov. Vendar se tudi on kaj kmalu uda, ko mu Sartorius dopove, da je njegov dohodek enakega izvora. Na zemljišču, kjer stoji Sartoriusovi kurniki, v katerih prebivajo ljudje, ima on hipoteko, ki mu nese 700 funtov letno. Plačuje mu jih Sartorius. Razen tega mu še Sartorius skuša dopovedati, da vrši človekoljubno delo, ker skrbi za streho onim ljudem, ki večjih najemnin ne bi mogli.

LJUDSKI TEDNIK želi prinašati poročila iz vseh krajev Julijske Krajine. Ako hočete imeti dober časopis, ki bo last nas vseh, dopisujte v njega. Pošiljajte dopise, svetujte in kritizirajte.

VRNI SE, OČKA...

Petja je za hip postala pri vratih, pogledala na cesto, nato sedla na prag pred hišo. Plavi kodri so ji padali preko lic do ramen; na bledem obrazu so sijale temne oči, polne zadržanih solz. Bilo bi še časa, da dohiti tovarišice na travniku; toda mati ji je prepovedala, da bi bosca šla iz hiše, a njeni edini čevlji so bili pri čevljarju... Podprla si je glavo z rokami in z očmi zamišljeno sledila vozilom, ki so po prašni cesti brzela v obe smeri. Njene misli jim niso sledile. Svet je bil zanjo žalosten in prazen, tako neskončno pust. Odkar je delala mati skoro ves dan pri gospe v trgu, je bila Petja vedno sama. V njenem sedemletnem življenju ni bilo ne veselja ne lepot.

Pred sosednjo hišo se je nenadoma ustavil avto. Mlad častnik je skočil na pločnik, veselo zažvižgal, pogledal proti oknom prvega nadstropja in že je priskakljala na cesto mala Laura. V laseh je imela trak sinje barve iz iste svile, kot je bila obleka; obuta je bila v nove, svetle čevlje. Prešerno se je vrgla mlademu gostu v naročje; ta jo je visoko dvignil in poljubil na lice. V smehu sta se skušala na sporazumeti, govoreč vsak v svojem jeziku. Ko je Laura zagledala Petjo, je zaničljivo skrivila ustnice in njene kretnje so postale še bolj nenaravne.

Petja je potegnila staro, zakrpano krilce prav do stopal, da skrije vanj svoje boste noge. V zadregi je gledala na veselo dvojico; toda bilo je prepozno, da bi se umaknila v hišo. Stisnila se je k vratom in bila vsa bedna, zaradi svoje osamljenosti, zaradi Laurine bleščeče lepote in njenega glasnega smeha, ki je postajal vedno bolj objesten in kričav. Častnik je dvignil v eni roki veliko pomarančo, v drugi kos čokolade. Oboje je deklica v sinji svileni obleki z veselimi krikli naskakovala, toda mladenič je vedno pravočasno umaknil roko v višino. Končno ji je vendar prepustil čokolado in pričel lupiti pomarančo. Z rahlim poklonom je ponudil Lauri olupljeni sadež. Ko se je oziral, kam bi vrgel pomarančne olupke, mu jih je Laura iztrgala iz roke. Pomerila je in jih zagnala proti Petji — zadela jo je naravnost v obraz... Laura je od veselja zakričala in poskočila. Častnik je hotel nekaj reči... Tedaj pa je stopila iz hiše Laurina mati, vsa v blešku in lišpu. Med glasnim govorjenjem in smehom so vsi trije sedli v avto in se odpeljali.

Petja je ostala sama s prašno cesto in s pomarančnimi olupki v naročju in pri nogah. Vsa teža puščobe je padla zdaj s podvojenim silo na otroško dušo. Naslonila je glavo na kolena in dušila jok v krilu. Stiskala je ustnice, toda solz, ki so ji vrele iz oči, ni mogla zaustaviti.

»Mamica, mamica...« je ječalo v njej, »zakaj se tatek ni vrnil... kje je moj tatek, mamica...«

Petja se je le medlo spominjala očeta, ki je bil odšel v partizane že takrat, ko je komaj pričela izgovarjati njegovo ime. Prihajal je sicer domov od časa do časa, toda le ponoči, tako, da se ga je Petja, prebujena iz sna, komaj še spominjala zjutraj, ko ga že ni bilo več... Ko je vpraševala po njem, ji je mati vedno govorila, da pride kmalu in da ostane potem vedno pri Petji. Moral je od doma, da pomaga tistim, ki se bore proti vojni in vsemu zlu na svetu; zato, da bo potem dobro Petji in mamici in vsem, ki so zdaj lačni in bosci

in brez doma. Petja je materi verjela — in letos bi se bil tatek res skoro vrnil. Kot spomin na nekaj silnega, neizrekljivega, je bil ta dan v Petjinem srcu.

Takrat je od daleč votlo bobnelo in vsi ljudje so bili kot iz uma. »Naši prihajajo, naši...« je šlo od ust do ust, od hiše do hiše... Petja je sedela kot zdajle na pragu, ko je pritekla po cesti mati. Vzela jo je v naročje in pričela jokati. »Petja, zdaj pride tatek... zdaj pride za vedno...«

Tako čudna je bila tedaj mamica. Jokala je in se smejala vse hkratu. Na stečaj je odprla vsa okna in počistila hišo do zadnjega kotička. Petja pa je sedela na pragu in poslušala bobnenje, ki je kot ob viharju prihajalo vse bliže in bliže... Ko je zagrmelo, da se je hiša stresla do temelja, jo je mati oblekla v najlepšo obleko in se tudi sama preoblekla. Potem, ko sta stali na cesti in gledali proti trgu, so materine oči postajale vse večje in svetlejše. Nikoli do tedaj ni bila Petja videla mamice tako lepe. Trdno jo je držala za roko in ne da bi umaknila pogleda, uprtega v daljavo, ji je govorila o tateku. Nikdar do tedaj ji ni bila povedala toliko o njem, toliko lepega in čudežnega...

V kleti, kjer sta zatem čakali, da končajo borbe v trgu, mati ni več govorila. Tiho sta sedeli pri zidu in poslušali. Ves večer, vso noč... Tedaj pa je nekdo v hiši zaklical... »Očka...«, je zakričala mati — in že je stal pred njima. Bil je velik in tako lep! Ko je držal Petjo v naročju, se je vedro smejal, toda imel je solze v očeh, ko ji je govoril: »Petja, otrok moj, zdaj ti grem v Trst po sonce in morje in svobodo... In ko se vrnem, te vzamem s seboj, da ti pokažem, kje se je tvoj očka vsa ta leta boril in zakaj...«

Z materjo sta stali ob cesti, ko je odhajal. Bil je oblečen v enako obleko kot častnik, ki je danes poljubljal Lauro. Le kapo je imel očka drugačno... »To so naši...« so tedaj pravili ljudje dolgi vrsti mož, ki so imeli take obleke... »V Trst gredo, da nam ga vrnejo...«

Dolgo sta tedaj z mamico gledali za njimi... in vsak dan potem je Petja hodila na cesto in strmela proti Trstu, kamor je bil odšel očka.

Takrat Laure ni bilo več tu. Njen oče ni nosil take obleke, zato je zbežal, še preden je prišel Petjin tatek; odpeljal je tudi Lauro in njeno mater. Tedaj je bila mamica rekla, da so odšli domov, nekam daleč v Italijo in da se ne vrnejo nikoli več...

Pa sta se vendar vrnila, Laura in njena mati. Bilo je po tistih čudnih dneh, ko so bili ljudje zopet kot iz uma; toda ne več od veselja.

Tedaj je bilo naenkrat zopet vse drugače in žalostno. Mamica je pričela jokati in jokala je vsak dan huje, smejala se ni več, komaj nasmehnila, včasih. Nekega dne pa je pobarvala svoje in Petjine obleke v črno barvo. Ker tateka ne bo več nazaj in ne bo prinesel ne sonca ne morja ne svobode... Po cesti so še vedno hodile dolge vrste mož, oblečenih kot je bil tatek — le da so pričele hoditi v drugi smeri, iz Trsta. Dolgo so hodili in potem jih ni bilo več. Prišli so drugi, z drugačnimi ka-

pami. Petja jih ne razume, ko govorijo.

Laura in njena mati, ki sta se vrnila kmalu potem, ko so bili prišli, pa se z njimi dobro razumeta.

Zato sta vedno tako veseli, čeprav je njihov tatek daleč. Kot prej, ko je bil on še tu, imata zopet čokolade in pomaranč in lepih oblek, kot prej se vozita z avtomobili. Petja je vsa ta leta verjela, da bo Laura za vedno odšla, ko bo vojna končana. Verjela je tudi, da je tedaj ne bo nihče več preziral in da se bo mogla igrati pred hišo brez strahu, da jo kdo ozmerja in pretepe. Verjela je in čakala; izogibala se je hudobne deklice, čeprav bi bila včasih tako rada gledala njene igrače...

Zdaj pravijo, da je vojna končana. Toda Petja tega ne more razumeti. Očke ni, Laura pa se je vrnila, zopet je tu, enako ošabna in hudobna kot je bila med vojno. In Petja si še vedno ne upa na cesto, čeprav jo je zadnjič prijazno vabila. Ne verjame ji več, od takrat, od lanske Velike noči...

Tedaj je bila mati dobila nekje velik kos belega kruha in ji ga dala. Tudi sandale ji je bila prinesla. Res, da so bile prevelike, toda bile so le malo razrgane in Petja je bila tako ponosna nanje in na novo obleko, ki jo je dobila iz predelanega materinega plašča. Nikoli v življenju še ni bila tako srečna... Stopila je na cesto, ker je bila hiša premajhna za to njeno novo čustvo.

Takrat je bila stopila iz hiše tudi Laura. Bila je v bogato nabranem temno modrem krilu in svetli jopici. Velika pentla iste barve se je ostro odražala od temnega lica in las. Petji se je zdela tako lepa, da ni mogla odvrniti pogleda od nje. Toda tudi Laura je gledala v Petjo in v popolni sreči tistega dne, se je Petji zdelo, da jo gleda prijazno. Nepričakovano je deklica preskočila lužo sredi ceste in stopila k njej. Sklonila se je naprej in ji v italijanski nekaj rekla. Petja je ni razumela kaj; presenečena, da hoče z njo govoriti, se je nasmehnila. Kako lepo bi bilo, si je mislila, če bi se hotela z njo igrati! Laura je ponovila besede, še enkrat in še enkrat. Izgovarjala jih je tiho, toda s poudarkom in Petja je nenadoma zardela od sreče — lepa deklica hoče od nje kruha, ji je šinilo v misel. Hitro je odlomila kos in ga ponudila... Laura pa jo je udarila po roki, da ji je padel v

blato in siknila: »Tu sei schiava!« Udarila jo je še po levici, da ji je padel ves kos na tla, ga zaničljivo poteptala in zbežala v hišo.

Z mokrimi sandalami in z zamazano obleko je ostala tedaj Petja sama sredi ceste in previdno pobirala svoj velikonočni kruh iz blata, da ga odnese na ogenj. Bilo ji je tako hudo in tako jo je bilo sram, da se ni upala nikamor pogledati. Zato tudi ni opazila gruče ljudi, ki se je bila ustavila pred Laurino hišo. Glasen smeh jo je šele predramil iz težke otopelosti, ko je vsa sključena skušala izgrebsti še poslednje drobtine iz poteptanih tal... Tedaj je nekdo zalučal velik kamen v lužo, da je bila Petja v hipu vsa premočena — in vsa družba se je tako veselo zasmejala.

Ko se je bila popoldan mati vrnila z dela, je našla Petjo vso bolno ob mrzlem ognjišču. Molče ji je slekla mokro obleko in sandale. Morda ji je bil že kdo povedal, da Petja ni bila kriva. Položila jo je v posteljo in legla poleg nje. Dolgo se tedaj Petja ni upala pogledati v mater; ko pa je nagnila glavo, je videla, da je odeja vsa mokra od solz. »Ne hodi več na cesto, ko so oni tam«, jo je skoraj prosila mati. Petja se je bila tedaj privila k materi; do mraka sta se menili le o tateku, ki mu je še huje, tam zunaj v gozdu...

Na cesto pa od tedaj Petja ni več hodila, ko je vedela, da je Laura v bližini. Vsi ti spomini...

Pomarančni olupki so ji zdrknili z naročja in Petja se je zdrznila; njene misli so se vrnile v sedanost. Sonce je zahajalo in postalo je hladno; toda Petja vendarle ni mogla v hišo. V njej je bilo vse mračno in puho.

Stopila je do ceste, kjer sta stali z materjo takrat, ko je tatek odhajal... Vrniti bi se moral očka, pa bi bilo tudi zanjo morja in pomaranč, ne le za Lauro v lepih oblekah. Tedaj bi ji tudi prav gotovo ne teptali kruha v blato in metali olupkov v obraz... Očka bi jo vzal k sebi na konja in jo peljal v kraje, kjer je bil vsa ta dolga leta, ko sta z mamico čakali nanj. Pokazal bi ji, kje in zakaj se je boril...

Toda cesta je bila prazna, le drevje je metalo svoje dolge sence po njej in deklica je v hipu doumela, da zaman pričakuje...

Počasi se je Petja vrnila pred hišo in sedla na prag. Zamišljeno je gledala v pomarančne olupke pred seboj. Stisnila se je k vratom in si s krilcem pokrila boste noge... S. M.

Motiv iz Bazovice.

RUSKA MATI

TATJANA OKS

Pretrajljiva slika ljubezni, ki premaguje grozoto jašističnega mučenja. Ljubezni do otrok, do vsega trpečnega človeštva

Bilo je v ženskem oddelku nekega velikega nemškega koncentracijskega taborišča. Klara iz Prage, drobna šivilja z ostro začrtanimi potezami na obrazu, je ležala mrtva. Ko so straže odvrle njeno truplo, se je zganilo na slami v kotu, kjer je ležala in v medli luči svetiljke se je prikazala razkušana, rdeča otroška glava. Bila je Klarina hčerka Elly Sedela je na slami, molčala in zmajevala z glavo kot kakšna starejša ženska. Zdaj pa zdaj je zamrmrala nekaj nerazločnih besed, bruhnila v presunljiv jok in zopet zmajevala z glavo. Težko bi bilo uganiti njeno starost. Morda je imela pet let, morda mnogo več, ker je bil njen nežni, otroški obraz ves blede in zgrbančen; pod očmi pa so ležale temne sence.

Prišla je noč. Ženske so polegile na cementni tlak in trdno zaspale. V oddelku je zavladala tišina. Rdečkasta glava v tem nem kotu je še vedno nihala in sem pa tja je bilo slišati presunljivo ihtenje. Tedaj se je nekdo dvignil, se odtrgal od ostalih, previdno stopal nad spečimi in se približal dekletcu. Ženska je pobrala drobno dekletce in ga pridržala v topleni materinskem naročju. Začela je božati razkušano glavo in šepetati nežne besede. Elly ni razumela ničesar, ker ji je govorila v jeziku, ki ga ona ni poznala; toda s prirojenim nagonom detinstva se je privila bliže k materinskim prsim in se potolažila.

Ta ženska je prišla v taborišče šele pred kratkim. Njeno rusko ime — Marfa Ossipovna — je zvenelo čudno in pretežno za večino jetnic. Odraslim in otrokom je bila znana samo po prvem zlogu svojega imena — »Ma«, ki pomeni isto v vseh jezikih.

Kmalu potem je umrla neka Italijanka po imenu Lucija. Zapustila je dve leti stara dečka. Če se mu je kdo hotel približati, je skrtil obraz v dlani, brcal in praskal. Vendar se ni branil, ko ga je Ma pobrala in prenesla v svoj temni kot. Odrinila je Elly in deček je zasedel izbrano mesto ter se z rokami in nogami oklenil Ma.

Simone, osemletno francosko dekletce, je prišlo k Ma samo od sebe. Dolgo je trajalo, preden so stražniki odnesli truplo njene matere, ki je umrla od onemoglosti. Vso noč je Simone sedela ob truplu, ogrevala svoje dlani z dihanjem in jih polagala materji na obraz. Zjutraj je z grenko gesto odpovedi pokrila mrtvi obraz s šopi slame in odšla v Ma-jin kot: »Dovolite, da ostanem pri Vas, madam. Nosila bom vodo in pazila bom na malčke.« »Ma« sicer ni razumela francosčine, a je potegnila dekletko k sebi in jo poljubila.

Ko je prišel v Ma-jin kot četrti otrok — drobec in skoro prozoren, Stas iz Varšave, so nadedli Marfi Ossipovni novo ime — Matj vseh otrok. Od takrat so matere, ki so čutile bližino smrti, pošiljale ponjo, šepetale prošnje in zahvale in pritiskale usta na njene trde, žuljave roke. »Dobro, jaz mislim«, je odgovarjala Matj rezko, »ne moremo jih pustiti umreti... Gotovo, pazila bom na otroke!«

Nemci so delili živež za otroke. Obrok 100 gramov kruha iz žaganja in pol litra juhe so dobili samo tisti, ki so delali. Otrokom je pretil glad. Nekega dne, ob času obeda, je vzela Matj vseh otrok robec, šla z njim po oddelku in molče pokazovala na

malčke. Ženske so dajale, kolikor so mogle, a bilo je zelo malo. Otroci niso mogli spati od lakote, neprestano so prtajeno jokali in tiščali ročice na trebuhu, ki je bil ves nabrek od stradanja.

Žensko taborišče je bilo ločeno od moškega z bodečo žico. Nekoč, ko se je vračala z dela, je šla Matj vseh otrok do žice in zaklicala jetnikom, ki so se ravno razvrstili za klicanje imen: »Kar je Rusov med vami, pomagajte otrokom! Vrzite malo kruha v luknjo na tej strani žice!«

Zaradi tega klica je dobila Matj vseh otrok 25 udarcev z bičem. Molče je sprejela ukaz, si odpela bluzo in obrnila hrbet proti paznici, krepki Nemki, s črnimi usnjenimi rokavicami. In ko je ženska odštela 25 udarcev z jeklenim bičem, je matj zakrila z bluzo svoje krvaveče rame ter odšla v barako.

Kadar je Simone zagledala kri, je obupno jokala. Matj jo je tolažila, se glasno smejala in ji spletala lase. Simone ji je nejeverno pogledovala v obraz. Ni verjela smeju, niti ne veselumu prigovarjanju. Toda Matj vseh otrok je kazala malčke in ponavljala venomer: »Kruha... kruha... sedaj bomo dobili kruha...«

»O, kruha!« je pokimala Simone z razumevanjem. Vedela je, kaj pomeni ta beseda. Pomagala je deliti koščke iz robca. Naučila se je tudi onega materinskega dejanja, da je nevsiljivo vzela najmanjši košček zase.

V moškem oddelku so jetniki polagoma zvedeli za Mater vseh otrok. Sprva so letele preko žice v luknjo same ruske porcije, potem so sledile poljske, češke, francoske, italijanske. S tem je bila rešena naloga le do polovice. Ponoči se je Matj izmuznila iz barake, splazila se k luknji in pobrala kruh. Ostra luč žarometov je pometala in stikala po zemlji, strojnice so stale po zidovju, straže so pazile na najmanjši šum. Matj vseh otrok se je navadila izogibati smrti in štiri mesece in pol je tako krmila svoje varovance. Sama je izgubljala na teži, da je postala vitka kot mlado dekle. Najtežje od vsega je bilo po manjkanju spanja. Ženske so se vračale z dela tako izčrpane, da so padale po cementnih tleh in takoj zaspale. Matj vseh otrok je ležala tiho, z odprtimi očmi in čakala, kdaj bo straža zadremala ali pa zapustila barako. Včasih je bilo treba čakati zelo dolgo.

Podnevi se je Matj trudila, da bi končala svoje dnevno delo, ki ga je bilo dovolj za troje ljudi. Ni marala, da bi jo označili »kot šibko« ali kot »neubogljivko«. Ljudje s takšnim glasom med pazniki niso živeli dolgo, a od njenega življenja je zavisele enajst nedolžnih otroških življenj.

Minili so štirje meseci in pol. Neke noči, medtem ko je stikala po okolici, je žarometova luč za hip postala na temni stvari, ki se je stiskala k tlom. Luč je šla dalje, potem se je zopet vrnila in trenutek pozneje je najbližja straža našla tarčo za svoje orožje.

Otroci so zaman čakali dva dni. Simone oči so postale temne in vdrtje; vendar je skušala premotiti najmanjše. Napravila je punčko iz cunj in delala z njo raznovrstne burke. V sredi igre je dekletce povesilo roke in začelo jokati. Jokalo je tako glasno in obupno kot kakšna odrasla ženska. Tretji dan je vzela robec — edino kar je ostalo po Materji vseh otrok — in šla

naokrog po oddelku. Simone je kazala na otroke, potem na robec in ponavljala:

»Samo malenkost, prosim, madam. Ne morejo več vzdržati.« Deset dni so ženske zbirale živež za otroke. Potem so prišle sovjetske čete. Simone se je obrnila do mladega, ljubkega poročnika in ga skoro na poslovni način vprašala, kaj naj ukrene z otroki. Poročnik je poklical tolmača, ki je pazljivo sledil Simoninemu pripovedovanju.

»Da, otroci!« je ponovil. »Tako jih bomo poslali v bolnico. Glej, pravkar je vstopil v barako zdravnik. A kaj veš še povedati o Rusinji? Pojdimo k polkovniku, tam boš lahko sama govorila o vsem.«

Čez nekaj ur so se zbrali častniki in vojaški okrog, luknje ob bodeči žici. Nihče ni vedel, kje so pokopali Mater vseh otrok. Preveč ljudi je bilo od tiste noči ustreljenih.

Ko so strelci za salvo stopili naprej, se je neki Poljak ločil od gruče domačinov, ki so se zbrali, da bi prisostvovali slovesnosti. Približal se je polkovniku:

»Zdi se mi, da hočete počastiti kakšno zelo visoko osebnost?« je vprašal.

»Da«, je dejal polkovnik na kratko in si z rokavicami otepel sneg s kolena. »Neko zelo visoko osebnost.«

»Kdo je ta osebnost?« je vprašal Poljak in se spoštljivo odkril.

»Neka ruska mati.«

DOPISI Z DEŽELE

Sempeter pri Gorici. Dne 2. in 3. februarja je priredilo Prosvetno društvo »Prešeren« lepo Kulturno prireditev in sicer Finžgarjevo »Verigo«. Domači igralci so se zelo potrudili in pokazali s tem svoje resno stremljenje po napredku. V uvodu je učitelj tov. Kramar obrazložil vsebino igre. Med odmori je igrala domača godba in ljudje so zadovoljni odhajali po dveh urah prijetnega razvedrila.

Proslava Otona Župančiča in dr. Franceta Prešerna v Vrtojbi.

Pod okriljem Prosvetnega društva »Jadrana« v Vrtojbi so priredili 30. januarja Oton Župančičev večer. V prosvetni dvorani je na odru visela pesnikova slika, ki je bila okrašena z zelenjem. Šolski upravitelj je podal domačinom, ki so napolnili dvorano, v lepi, poljudni obliki pesnikov življenjepisa. Mladina pa je občuteno prednašala njegove pesmi. Posebno lepo je bila podana najmočnejša pesem »Duma«, ki je bila izvajana v odlomkih. Najbolj je užgala ljudstvo šolska mladina, ki je deklamirala razne njegove lažje pesmi.

Na obletnico smrti pesnika dr. Franceta Prešerna, dne 8. II. t. l. je šolska mladina posebej proslavila ta pomemben dan. Visela je lepo okrašena pesnikova slika in na steni poleg nje je visel zemljevid Gorjske, na katerem je bil posebej označen slavljencev rojstni kraj. Po ostalih stenah dvorane pa so bili nalepljeni njegovi pomembni verzji. Proslava se je pričela ob 9 uri zjutraj in tov. učiteljica je podala za otroške duše razumljivo prikazan Prešernov življenjepisa. Otroci višjih razredov so prednašali njegove pesmi. Za zaključek so otroci zapeli znano pesem »Zdravljico«.

Istega dne se je vršila proslava za vse vaščane ob 7 uri zvečer v društveni dvorani. Šolski upravitelj je čital pesnikov življenjepisa in pojasnil njegovo največjo pesnitev »Krst pri Savici«. Tov. Faganek je nato lepo prednašal uvod »Krst pri Savici«, pevski zbor je zapel »Luna sijaj« in »Strunama«, sledil je prizor v dialogu »Nuna in kanarček« in »Od železne ceste«. Slednji je vsem zelo ugajal, tako da so ga morali ponoviti. Sledile so še deklamacije kakor: »Lepa Vida«, »Zarjaveta dvičica« in »Mornar«.

Po končani proslavi se je občinstvo zadovoljno razšlo z željo, da bi res skoraj dočakali dan »da koder sonce hodi, preprij iz sveta bo pregnan, ko rojak, prost bo vsak...« Z. O.

Zdravnik svetuje

Kako moramo čistiti zobe

Lepo in popolno zobovje je ena najlepših odlik človeškega telesa. Tisti, ki imajo zdrave zobe so upravičeno nanje ponosni. Ravno tako upravičeno tožijo tisti reveži, ki so kakor koli prejali pozneje izgubili zobe, zaradi česar po navadi trpijo na prebavi. Saj je zobovje prvi člen v verigi prebavne funkcije. Zobovje drobi hrano in jo skupaj s slino mehanično pripravlja za nadaljnje kemične postopke v želodcu.

Ko bi zobovje ne drobilo hrane, bi je tuji telo ne moglo uspešno in izčrpno izrabiti. Naravna posledica pomanjkljivega zobovja je, da organizem izloča hrano, ne da bi jo docela izkoristil in izrabil. Zato moramo vedno opozarjati predvsem mladino na važnost zdravega zobovja.

Najcenejše sredstvo, da ohranimo zobe zdrave je to, da jih čistimo. Kakor vsem delom telesa, tako moramo posvetiti tudi zobem vso nego in skrb. Iz njih in iz njihove okolice moramo odstraniti vse ostanki hrane, ki zastaja ob zobu pod dlesnom ali med zobni samimi. Ostanki hrane med zobmi se kemično spreminjajo v kislino, predvsem v mlečno kislino in poškodujejo zobno sklenino, ki jo nato napadajo bakterije. Zob začne zaradi tega gniti. Da se temu izognemo bomo čistili zobe dvakrat dnevno, najbolj pa po jedi in vsekakor zvečer, preden ležemo k počitku.

Zobe čistimo z zobno ščetko in mlačno vodo. Le tu pa tam tudi z zobno pasto. Zobne paste, ki jih izdelujejo po trgovskih načelih in navadno brez zdravniške kontrole, imajo samo namen, da za vsako ceno pobelijo zobe. Tovarnarji ne pazijo s kakšnimi sredstvi dosežejo ta cilj. Pogosto se poslužujejo škodljivih kislin, grobo mletih praškov, ki škodujejo zobni sklenini, in zelo penečih se past, ki so prav tako škodljive dlesni in zobem.

Zato bo naša glavna skrb, da čistimo zobe mehanično in ne s kemičnimi sredstvi. Stalna uporaba kemičnih sredstev pokvari zobno sklenino, zobje postaneju mehkejši. Z grobimi praški izdrgnjena sklenina izgubi svojo gladino. Na tako sklenino se usede umazana prevlaka, patina, in taki zobje so stalno umazani.

Za čiščenje zob izberimo trdno, upogljivo ščetko, da nam z drgnjenjem utrdi dlesno in da dosežemo z njo tudi notranja najbolj oddaljena mesta.

Zobe čistimo od spodaj navzgor, počez in v obliki kroga. Na zunanji in notranji strani, spredaj in zadaj in še posebej med posameznimi zobmi.

Dlesno tvori nad zobmi ob njihovem vratu žep, ki se med jedjo napolni s hrano. Zato bomo ščetko postavili naravnost na dlesno in bomo potegnili ščetko čez dlesno in zobe. To ponovimo večkrat, tudi če bo dlesno sprva krvavelo, kajti s to masažo ga bomo utrdili.

Ščetko moramo po vsakem čiščenju temeljito izprati in shraniti suho. Vsak mora imeti lastno ščetko. Če bomo ravnali tako, bomo ohranili zobe daleč v starost, preprečili bomo zopern duh, ki ga kaj rada imajo nesnažna usta in veselili se bomo dobrega grizljaja.

Zavedajmo se, da čutimo izgubo zob najbolj v zrelejših letih. Zato začnimo negovati svoje zobe v mladosti. S tem se bomo izognili težavam pri prebavi in morda še hujšim posledicam v poznejših letih.

Dr. Hlavaty

Čistimo jezik

Povrnimo se k znanemu primorskemu jezikovnemu grehu, ki smo ga sicer že prijeli za uho. Stresimo ga danes še za drugo.

Slovenski stavek slikarja hvalijo, bi se glasil italijansko: lodano il pittore. »Ga hvalijo« bi pa italijansko lahko prestavili: lo si loda. Ta oblika je v italijanščini — kakor pravi slovnica Musaffia — sicer nepravilna, vendar se uporablja. Prešla je tudi v slovenščino, in mi mejaši imamo dvomljivo zaslug, da smo jo razširili po slovenskem ozemlju.

Lahko rečem, da je danes ta slovit stavek »išče se Uršo Plute« v knjigah precej redek. V govoru in v spisih naletiš pa vsak dan nanj. Kakor sem omenil, sem si jih bil o priliki beležil. Najprej se je govorilo o denarju:

Kreditte naj bi se omejilo, je menil prvi.

Obratnega kapitala se ne daje nikomur, je dejal drugi.

Tretji je ugotovil: Za upravnika se ne sme smatrati Janeza Očepka.

In četrti je dostavil: Sprejme naj se v odbor tovariša Jurja Medveda.

Kolikor stavkov, toliko napak. Namesto koga bi moralo povsod stati: kdo ali kaj, torej I. sklon, sicer nima ne en stavek osebka.

Pravilno torej:

Krediti naj bi se omejili.

Obratni kapital se ne daje nikomur.

Za upravnika se ne sme smatrati Janez Očepke in

sprejme naj se v odbor tovariš Jurij Medved.

Se nekaj primerov:

Naj se nabira prostovoljne prispevke in

naj se jih da za dobrodelne namene. Obenem naj se dobi kontrola.

Prvotno se je mislilo nastaniti tja gimnazijo.

Namestilo bi se na gimnazijo profesorja Janeza Kranjca.

Polaga naj se največja važnost na to, da se ga imenuje v najkrajšem času.

Profesorkega zbora se ne sme oslabiti. Milosti pa naj se ne prosi nikogar.

Pravilno se morajo ti stavki glasiti takole:

Naj se nabirajo prostovoljni prispevki in naj se dajo v dobrodelne namene. Obenem naj se dobi kontrola.

Prvotno se je mislila nastaniti tja gimnazija.

Namestil bi se na gimnazijo profesor Janez Kranjec.

Polaga se naj največja važnost na to, da se imenuje (ali da bo imenovan) v najkrajšem času.

Profesorški zbor se ne sme oslabiti.

Milosti pa naj se ne prosi nihče — ali: Milosti ne prosimo nikogar.

Pristavim naj, da se ta način govora na priloga povsem duhu našega jezika, vendar slovnično ni zgrešen. Raje se izogibajmo trpnemu načinu, da ne bomo imeli oblik kakor »ujelo se ga je, zaprlo se ga je in obesilo«, in uporabljajmo naravnejši način: »ujeli so ga, zaprli in obesili.«

Naj za danes končam s Tomiškom, ki pravi:

»Šole in uredništva naj pazijo z vso strogostjo, da se spak »se ga je obesilo« uniči z vsem zarodom!«

Če se to ne zgodi, bomo še kdaj čitali tako-le poročilo o ženitovanju:

»Ko se je zaročena poročilo, se je šlo domov, usedlo se je goste k mizi, popilo se je polne kozarce in pojedlo zvrhane krožnike; pri slovesu se je poročena poljubilo in se ju je odpeljalo na kolodvor, naposled se je družbo vleglo k počitku in zaspalo.«

Jože Pahor.

G O S P O D A R S T V O

Kaj je zadružništvo

Zadružništvo je organizacija, v katero se včlanijo osebe, ki si žele izboljšati položaj z medsebojno pomočjo.

Za ustanovitev zadruge je potrebno:

- predvsem zadružna miselnost;
- zavest, da je zadruga potrebna;
- priljubljenost doprinesiti žrtve za uspeh zadruge;
- gospodarski pogoji za procvit zadruge;
- gnotna sredstva;
- spodobni voditelji;
- spodobno upravno osebje;
- potrebni prostori.

Kaj pomeni zadružna miselnost?

Zadružna miselnost pomeni, da se član zaveda, da mora biti vedno in povsod pripravljen, priskočiti svojemu sotrpinu na pomoč v njegovi stiski, da uvidi potrebo po uravnovešeni gospodarskega in socialnega življenja, da širi duh medsebojne pomoči, da pobija špekulacijo in črnoborizianstvo, da se bori proti oduševanju in gospodarski neenakosti.

Kaj pomeni imeti zavest, da je zadruga potrebna?

Imeti zavest, da je zadruga potrebna pomeni uvideti nujnost zadruge, da bi se otrešli špekulantov, oduševanih in črnoborizijancev. Medsebojna pomoč je nujna potreba in brez nje ni napredka na gospodarskem polju malega človeka.

Kaj razumemo pod pripravljenostjo, doprinesiti žrtve za uspeh zadruge?

Zadružnik se mora zavedati pri vstopu ali ustanavljanju zadruge, da ne bo šlo vedno tako, kot bi bilo namazano. Zgodilo se čisto, da zadruga zaide v težave. Takrat šele spoznamo pravega zadružnika. Do sedaj so člani v takih primerih izstopali iz zadruge ali pa jo obrekovali, namesto, da bi ji priskočili na pomoč ter odstranili to, kar je dovedlo zadrugo do neuspeha. Le oni član je pravi zadružnik, ki se bo vedno zanimal za delovanje zadruge in bo zadrugi pomagal do uspeha, čeprav ne sedi v njeni upravi. Člani uprave so postavljeni za vodstvo tekočih poslov za neko določeno dobo, sicer so člani zadruge kot vsi ostali. S tem, da je bila postavljena uprava še ni rečeno, da so se drugi otrešli dolžnosti do zadruge. V slučaju potrebe so

tudi oni dolžni sodelovati z nasveti in drugič. Samo tisti je pravi zadružnik, ki se zaveda, da je vedno dolžan služiti zadrugi z umom, delom in gnotnimi sredstvi in ki se vedno in povsod zanima za uspeh zadruge. Slab član pa je tisti, ki išče v zadrugi samo svoje koristi.

V času narodno osvobodilne borbe je živel naš narod po svoji veliki večini v pravi zadrugi. Na eni strani borci, vedno pripravljeno, da žrtvujejo svoje življenje, na drugi strani narod, ki je dajal zadnji grižljaj za svoje zaščitnike. To ni bilo nič drugega kot prava zadruga Zadruga brez pisanih pravil, a z globoko zadružno miselnostjo in zavestjo o potrebi medsebojne pomoči. Ta medsebojna pomoč ni poznala mej, šla je, lahko s ponosom rečemo, preko grobov.

Taka miselnost, taka zadružna zavest, nam je potrebna še danes, ko vodimo borbo na gospodarskem polju.

Mnogi mislijo, da je s koncem vojne odpadla vsaka potreba po medsebojni pomoči. Ne zavedajo se pa, da so težave, ki se nam stavi na pot, take prirode, da jih poedinec ne more sam premagati. Da prebremo te težkoče je potrebna povezanost vsega ljudstva, je potrebna načrtna organizacija dela za obnovo razdejanega gospodarstva.

Ne smemo pozabiti dejstva, da stoje sovražniki ljudstva tudi sedaj budno na straži in ne upustijo nobene prilike da bi delali zapreke pri obnovi našega narodnega gospodarstva. Ti sovražniki ljudstva imajo v rokah močna gospodarska sredstva, s katerimi skušajo preprečiti, da bi se množice dvignile tudi na gospodarskem polju. Niimni mar če ljudstvo gladije, če so še porušene in požgane vasi, če kmet nima živine in krme za svojo živino. Čim siromašnejši bo, tem bolj bo od njih odvisen. Narodno osvobodilna borba se je pa bila zato, da bo naš narod neodvisen, da bo sam svoj gospodar.

Da dosežemo to, je pa potrebno pristopiti k organizaciji zadružništva, da z združenimi močmi dosežemo to, kar kot posamezniki ne moremo doseči. Pokazati moramo, da med nami živi duh medsebojne pomoči. St. Č.

Vzroki jalavosti pri goveji živini

Zaradi nezadostne hrane (vzrok je huda suša lanskega leta) in premajhne živinozdravniške kontrole so se v naši živinoreji zelo razširile razne bolezni, ki povzročajo jalavost pri govedu. Nova ljudska oblast v Sloveniji je takoj v začetku spoznala važnost tega problema, ki zavzema zaradi gospodarskega ustroja naše države veliko važnost. V okviru centralne veterinarske bolnice v Ljubljani je bila ustanovljena posebna ekipa veterinarjev, ki potujejo po terenu in načrtno pobijajo jalavost. Ekipa je v kratkem času pregledala veliko število goveje živine in ugotovila sledeče vzroke jalavosti:

Prvi in glavni vzrok je slaba prehrana živine. Rodila pri živini so namreč zelo občutljiva pri nepravilni prehrani. Pomanjkanje beljakovin v hrani, apna in fosforja in nekaterih vitaminov povzročajo, da se živali ne pojajo. Z dodatkom močnih krmil, posebno, ko gre živina na pašo, se to stanje izboljša, ker živina dobi s svežo hrano zadostno količino beljakovin, rudniških snovi in vitaminov.

Drugi vzrok jalavosti je rumena izrastlina na jajčnikih. To rumeno telo ima pri brejih kravah nalogo, da prepreči ponovno pojatev pri živini. V normalnih razmerah izgine ta izrastlina nekaj tednov po porodu in krava se zopet poja. Kadar pa to telo ostane trajno na jajčniku, povzroča jalavost krav.

Živinozdravniki lahko ugotovi prisotnost tega izrastka na jajčniku in z lahkoto odstrani vzrok jalavosti.

Tretji vzrok jalavosti, posebno v gorskih predelih, so vodeni mehurji, tako zvane ciste, na jajčnikih. Ciste povzročajo pritisk na jajčnik in posledice so trajna pojatev, jalavost in večkrat tudi zmanjšanje mlečnosti. Vzrok jalavosti odstranimo z odstranitvijo mehurjev (operacijo, ki jo more izvršiti le živinozdravnik).

Vzroki jalavosti so tudi razne bolezni na maternici, posledice težkih porodov, posebno taki, ki so jih opravljali razni nestrokovnjaki, zaostanek posteljice po porodu in razne kužne bolezni.

Med kužnimi boleznimi je na prvem mestu omeniti tihominazo. Vzročnik tega obolenja je majhna, s prostim očesom nevidna živalca, ki povzroča vnetje maternice. Za pobjanje te bolezni je potrebno načrtno delo. Bolezen namreč prenašajo biki.

To bolezen pobijamo z umetno ploditvijo, katere pa v sedanjih razmerah še ne moremo vzeti v poštev. Zato pazimo, da pri ploditvi uporabljamo samo zdrave plemeljake.

Kako je treba saditi sadno drevje

Lepo število naših sadjerejcev, posebno v Istri, mora priznati, da oskrbujejo zelo malomarno sadno drevje. Pravilnemu sajenju sadnih drevesc ne dajejo nobene važnosti, čeprav dobro vemo, da je mlado sadno drevo podobno otroku, ki ho zrased in živel, kakor ga v mladosti vzgojijo. Ni mamo prostora da bi opisali, kako je treba pravilno saditi sadna drevesca, dali bomo samo nekaj navodil:

1. Najugodnejši čas za saditev sadnega drevja je pozna jesen, dokler zemlja ne zmrzne. Spomladi to ni priporočljivo, posebno na Krasu, ker se sadika ne ukorenini dobro in je tako zelo podvržena vplivu suše.

2. Pravočasno pred saditvijo moramo zemljišče globoko prekopati. Če gre za specializiran sadovnjak, na primer, če mislimo saditi hruške cepljene na kutno v vrste kakor trte, moramo prekopati vso površino. Če pa sadimo v luknje, morajo biti pristorne. Čim bolj kompaktna je zemlja (ilovnat ali kraški teren), tem bolj široke morajo biti luknje.

3. Sadno drevje moramo dobro in pravilno pognojiti že ob saditvi z hlevskim gnojem in po možnosti z umetnimi gnojili. Pri tem moramo paziti, da gnoj ne pride na korenine, ker je nevarnost, da korenine v mokroti segnijo, ob suši pa se vžgejo in posušijo.

4. Drevesa moramo pred saditvijo pravilno obrezati. Korenike se navadno prikrajšajo za eno tretjino. Korenike sadnega drevesca postavimo pred saditvijo v posodo z zmesjo ilovice, kravjeka in vode.

5. Kol zabijemo v zemljo pred saditvijo. Če ga zabijemo po saditvi, lahko poškodujemo korenike.

6. Korenike morajo biti pokrite z rahlo in plodno zemljo (zgornjo plastjo zemlje). Pri tem pa moramo paziti, da ni nobene

praznine med koreniki, ker bi se sicer posušile ali splesnile.

7. Ko smo rastlino vsadili, moramo potlačiti z nogami zemljo okrog drevesca in drevo privezati h kolu. Priporočljivo je, da drevo dobro zalijemo, da se zemlja lepo prilježe okoli korenika in da ne ostane med koreniki prazen prostor.

Druga velika napaka, ki jo opažamo v mnogih sadovnjakih je nepravilna razdalja med drevesi. Tukaj ne moremo podati splošnega pravila, ali držati se moramo naslednjih navodil:

1. Sadno drevo mora imeti dovolj sončne svetlobe, da se cvetje pravilno oplodi in sadje dobro dozori.

2. Sadna drevesa, ki nimajo sončne svetlobe, so podvržena raznim boleznim (fuzi, kladi, plesenj, gniloba itd.).

3. Drevesa, ki so prepegosto sajena, se ne morejo pravilno razviti in tudi obrezovanje in škropljenje dreves ter obiranje sadja je v teh slučajih težavno ali sploh nemogoče.

Najlepši primer, kaj pomeni sejati pre-gosto, je pri setvi žitaric. Zito zraste šibko in je podvrženo škodljivemu vplivu raznih plevelnih rastlin in obenem tudi rado polega. Namesto zrnja pridelamo le slamo.

Setev v Vojvodini

Poljedelsko področje Jugoslavije, Voivodina, se pripravlja na spomladansko setev. Lansko leto, ko se je vršila spomladanska setev, je še bila fronta v neposredni bližini. Letos se bo setev vršila pod mnogo ugodnejšimi pogoji z boljšo organizacijo in večjo izkušnjo. Letos je treba posejati še 680.000 hektarjev. Tudi glede sredstev je letos boljše, ker ima sedaj Voivodina na razpolago 65.000 vpreg in 2000 traktorjev ter dovolj človeške sile, medtem ko je bilo lani treba najeti delavce iz drugih krajev. Ta dejstva opravičujejo prepričanje, da bo letos setvena kampanja zaključena uspešno in pravočasno. Poleg zita bodo v Vojvodini posejali veliko množino industrijskih rastlin, v prvi vrsti konopljo na 28.000 ha in sladkorno repo na 25.000 hektarjih.

Nacionalizacija industrije v ČSR.

Čehoslovaška gospodarska struktura je doživela po vojni veliko spremembo. Banke, zavarovalnice, železnice, rudniki, metalurška podjetja, tovarne orožja, elektrarne in plinarne, najvažnejše tekstilne in kemične tovarne so bile nacionalizirane.

Niso bile podražljive samo tako zvane ključne industrije, to je tiste, ki proizvajajo stvari, ki so osnovne važnosti za gospodarstvo in od katerih je odvisna ostala industrija, temveč tudi steklarne (čehoslovaška industrija stekla je zelo močna), tovarne porcelana, sladkorne tovarne, destilerije itd.

Sladkorne tovarne so organizirali na zadružni podlagi. V upravnem svetu so 4 zastopniki pridelovalcev sladkorne repe, 2 zastopnika nameščencev tovarn in 2 zastopnika državne oblasti. Vsa ostala podjetja dobijo upravne svete, v katerih sedijo zastopniki nameščencev, sindikatov, krajevnih in državnih oblasti. Država imenuje ali pa potrdi izvoljenega predsednika, ki vrši posle generalnega direktorja.

Akcionisti dobijo odškodnino, razen Nemcev, Madžarov in kolaboracionistov.

Kratki nasveti

Vprašanja in odgovori

Vprašanje: Ali obstoji sredstvo, ki preprečuje kaljenje krompirja v kleti? (A. L., okraj Milje.)

Odgovor: Krompir poganja kali, čim je v kleti dovolj toplo. Iz tega sledi, da s primernim zračenjem kleti lahko znižamo temperaturo in na ta način preprečimo kaljenje. So nekatere vrste krompirja, ki ne kalijo tako močno, druge pa so temu zelo podvržene.

Vprašanje: Imam v hlevu kravo, kateri je odpadla dlaka in je postala hrastava. To kožno bolezen sem opazil na glavi, okoli oči in tudi drugod po životu. Kako naj odstranim te lišaje? (I. M., okraj Sežana.)

Odgovor: Ne gre za lišaje, temveč za garjavost. To bolezen povzročajo majhne, s prostim očesom nevidne živalce, ki razjedajo kožo in povzročajo garjavost.

Bolno kožo je treba dobro namazati z navadnim ali še bolje z zelenim milom. Naslednji dan je treba odstraniti milo z mlačno vodo in zdrgniti garje. Ko se koža posuši, je treba okužena mesta namazati z mazilom, ki sestoji iz polovice špirta in polovice katrana. To delo ponovimo trikrat, štirikrat vsake tri - štiri dni.

Najbolje ozdravimo garje, ako žival razkužimo s 3% raztopino lizola ali kreolina, ko se koža posuši, namažemo okužena mesta z 10% mažo tervazogena, ki sestoji iz 100 gr antrasola, 150 gr žvepla in 100 gr vazelina. Pri uporabi tega zdravila moramo paziti, da se živali ne ližejo.

Obletnica ustanovitve georgijske sovjetske republike

Georgija, ena med 16. sovjetskimi republikami, proslavlja obletnico svoje ustanovitve 25. februarja 1921.

Republika Georgija ima površino kakih 70.000 km² ter 3 milijone prebivalcev. Pod carističnim režimom je Georgija živela v bedi. Dasi ravno je dežela razpolagala z bogatimi rezervami surovin, goriva in električne energije, ni imela svoje industrije, ne glede na to, da so bile sijajne prilike za gojitev kulturne subtropičnih rastlin in za gojitev tobaka, grozdja in zelenjave. Pred uvedbo sovjetskega režima so bila vsa prirodna bogastva Georgije izkoriščena v nepomembni meri. Georgijsko poljedelstvo je bilo zastajalo in georgijski kmetje so živeli bedno življenje. V 25 letih sovjetske je postala Georgija dežela z vodečo industrijo in poljedelstvom.

Industrija

Investicije kapitala v georgijsko narodno gospodarstvo so se v tem času povečale za 80 milijonov rubljev. Skupna proizvodnja georgijskega narodnega gospodarstva se je povečala z ozirom na leto 1913 za 27 krat, proizvodnja industrije za 16 krat. V treh petletnih načrtih pred vojno je bilo v Georgiji zgrajenih 805 tovarn v raznih panogah strojegradnje, tekstilne, naftne, prehranske industrije itd. V prestolnici Georgije Tbilisiju so bile zgrajene strojne tovarne. Zgrajene so bile železniške proge in pristopilo se je k izkoriščanju velikih ležišč črnega premoga.

Dokaz sijajnega industrijskega razvoja Georgije je podan s povečanjem virov energije: V Georgiji ni bilo pred letom 1921 niti ene hidrocentrale, četudi je v deželi mnogo hudournikov in vodopadov. Sedaj je v Georgiji pet velikih hidrocentral in 500 malih.

Poljedelstvo

Sovjetska vlada je potrošila velike zneske za razvoj poljedelstva. Izvršena so bila velika dela, da bi bila povečana kultura zelenjave in čaja. V kratkem času je bila velika površina močvirnatoga ozemlja spremenjena v čajne nasade, ki dajejo 2000 kilogramov najboljšega čaja. Celotna površina čajnih nasadov znaša 60.000 hektarjev. Med petletnimi načrti je bila površina zemlje namenjena gojitvi sočivja, povečana za 11.000 hektarjev. Zelo se je razširilo tudi vinogradništvo. Ustvarjeni so bili novi vinogradi, ki se raztezajo na površini mnogo desetisoč hektarjev. Uspešen razvoj poljedelstva je spremenil življenje georgijskega kmeta. Skupni znesek plačan kolhoznikom se je v zadnjih letih povečal za 9 krat. Georgija šteje sedaj 100 kolhozov, ki imajo letno več kot 1 milijon rubljev dohodkov.

Film „Nova Jugoslavija“

Pred pol leta je prispela v Jugoslavijo filmska skupina Mosfilma Vodi jo znani sovjetski filmski režiser A. Room. Na kraju dogajanja bodo posneli veliki zgodovinski film »Nova Jugoslavija«. Film naj bi prikazal borbo naših narodov z nemškimi in italijanskimi napadalci, kakor tudi podlo izdajo domačih kvinslingovcev.

Dejanje obsežnega filma se začneja 1941, ko se je prva partizanska puška sprožila na okupatorja. Središče filma tvori lik maršala Tita, ki ga predstavlja odlični karakterni igralec SZ Ivan Bersenjev. Narodnega heroja Slavka Babiča bo podal N. Modrvinov. V vlogi bosanske partizanke Andje nastopa Olga Žrnjeva.

Razen sovjetskih sodeluje še preko dvaset beogradskih, zagrebških in ljubljanskih umetnikov, med slednjimi najdemo Vladimirja Skrbinska, Staneta Česnika, Kraljevo, Stupico, Cesarja.

Ko so bili izvršeni posnetki v Beogradu, se je skupina odpravila v Opatijo, kjer je snemala masovne prizore iz narodno-osvobodilne borbe. Hkrati si je postavila paviljone, kjer se je snemanje nadaljevalo tudi v primeru slabega vremena.

Zanimivo zanimost je nudila Opatija v tistih dneh. Vse mesto je kakor ogromen filmski studio. Večkrat je bilo videti po ulicah oborožene četnike, Nemce in Italijane, kako hodijo pod roko s partizani. To pot se jih nihče ne boji, saj vsi vedo, da so le igralci, ki se odpravljajo k izdelavi filmskih posnetkov. Niški igralec Todič, ki predstavlja četniškega kapetana, si je pustil rasti brado.

Da bo film prikazoval v vsem obsegu nepobitno resničnost, nam dokazuje incident, ki so ga doživeli igralci med Sušakom in Reko. Igralci in stražniki narodne milice se srečajo na cesti. Igralci so komaj komaj preprečili vojake, da so le preoblečeni igralci za posnetke filma »Nova Jugoslavija«.

Po izjavah režiserja bo film narejen proti koncu julija. Po izdelavi posnetkov v Opatiji pojde skupina v Zagreb in nato v Sarajevo, kjer jih čaka še trdo delo. Zanimive prizore bodo posneli v Beogradu. Ko bo izdelava na terenu pri kraju, se bodo igralci vrnili v Moskvo, kjer bodo film tonsko obdelali in montirali prizore.

TELESNA VZGOJA

Lidija Srebrnič iz Gorice
tretja v smuku

V soboto in nedeljo se je vršil prvi del smučarskih tekem za prvenstvo Jugoslavije pod Urško goro pri Guštanju na svobodnem Koroškem. Ako upoštevamo, da so bile te prve tekme po osvoboditvi, moramo z zadovoljstvom ugotoviti usmerjeni razvoj in napredek na telesnokulturnem polju v Jugoslaviji, in važnost ter pažnjo, katero polagajo ljudske oblasti zdravemu razvoju svoje mladine. Na tem prvem prvenstvu so tekmovali zastopniki daljne Makedonije, Srbije, Bosne, Hrvaške in seveda najštevilnejše je bila zastopana Slovenija z 21 družbo. Tega prvenstva se udeležujejo prvič tudi naši tovariši in tovarišice iz Gorškega okrožja. Ako upoštevamo močno konkurenco, tako med moškimi, kjer je nastopilo 93 tekmovalcev, kakor med ženskimi, so tem lepši uspehi, ki jih je dosegla tovarišica Lidija Srebrničeva iz Gorice s tretjim mestom v smuku in petim v slalomu. Upoštevati moramo, da naša mladina na tem polju telesne vzgoje orje šele ledino in smo prepričani, da ne bo dolgo časa, ko bomo tudi mi v bodoče posegli bolj prepričljivo in številno v borbo za prvenstvo Jugoslavije v vseh panogah telesne vzgoje. V moških disciplinah moramo zabeležiti velik uspeh, ki so ga dosegli zastopniki Jug. armade, dokaz kako pažnjo se danes polaga v Jugoslaviji razvoju telesne vzgoje v vojaških edinicah.

Rezultati prvega dela prvenstva so naslednji:

Ženski smuk: (14 tek.) 1. Poldka Švigelj (Bled) 1.02; 2. Lojzka Praček (Jesenice) 1.06; 3. Lidija Srebrnič (Gorica) 1.11.8!

Moški smuk: (93 tek.) 1. Lukane Matevž (JA) 2.21.6; 2. Koblar Stanko (JA) 2.28.1; 3. Bertonec Jože (Jesenice) 2.36.8.

Ženski slalom: (14 tek.) 1. Praček Lojzka, 1.39.3 sek.; 2. Švigelj Poldka, 1.49.7 sek.; 3. Urbar Nada, Tržič, 1.54 sek.; 5. Lidija Srebrnič, Gorica, 2.57.7 sek.

Moški slalom: 1. Lukane Matevž (JA) 96.7 sek.; 2. Bertonec Jože, Jesenice, 97 sek.; 3. Urbar Slavko (JA) 107 sek.

Alpska kombinacija (smuk in slalom skupaj): 1. Lukane Matevž 230.1 točk.; 2. Bertonec Jože 245.2 točk.; 3. Čop Franci, Maribor.

Drugi del tekmovanja se je pričel v torek v Kranjski gori in o njem bomo poročali v prihodnji številki.

PRVI SMUČARSKI TEČAJ NA PRIMORSKEM so zaključili 15. t. m. na Vojskem, katero so se udeležili tovariši iz raznih krajev naše ozbe domovine. To so prvi pionirji našega mladega smučarskega sporta, kjer bodo orali ledino na tem polju, da kmalu nadoknadimo to, kar nam je bilo onemogočeno v petindvajsetih letih sužnosti pod fašizmom.

Živahno zanimanje za nogometni turnir „P. Coverlizza“

V nedeljo je bilo odigrano tretje kolo nogometnega turnirja v spomin P. Coverlizza in so bili doseženi naslednji rezultati:

Primorje : Rinaldi 4 : 2
Roian : Caucich 2 : 2
Prosveta : Gaslini 3 : 0
Cebulez : Tovarna strojev 2 : 2
Kačun : Škedenj 2 : 0 (poslednji niso nastopili)
Pisoni : Montebello 1 : 1
Dugulini : Kolonkovec 2 : 0
Nabrežina : Rocol 2 : 0

Vse tekme so bile zelo živahne in odigrane ob precejšnjem zanimanju občinstva.

Petdesetletnica odkritja
radioaktivnosti

Samo petdeset let je minilo, odkar je Henrik Becquerel oznanil na pariški Znanstveni akademiji odkritje uranijeve radioaktivnosti in že smo pri odkritju atomske bombe. Besedo radioaktivnost je uvedel Henrik Becquerel, da bi z njo označil pojav, ki ga je odkril in ki je obstojal iz lastnosti nekaterih prvov, da se iz lastnega nagiba spreminjajo v druge prvine in povzročajo pri tem stalen razvoj energije.

En gram radija v razkrajanju razvije 135 kalorij na uro, milijon kalorij na leto. Pri celotnem razkroju razvije okrog 4 milijarde kalorij. Za primerjavo pomislite, da proizvede en gram premoga pri svojem izgorevanju samo okrog 8000 kalorij. Energija, ki jo proizvaja radij, je torej pri enakih teži 500.000 krat večja od one, ki jo proizvaja premog.

En gram radija je torej enakovreden 500 kg premoga.

Ta ogromen razvoj energije se pojavlja pri izžarjevanju posebnih žarkov, ki so se prvotno imenovali Becquerelovi žarki, pozneje pa, po njihovi reakciji v bližini magnetna, se je ugotovilo, da so treh različnih vrst, ki jih sedaj imenujejo: žarki alfa, beta in gama.

Ker se aktivnost teh tvarin pojavlja potom žarkov, so ji naredili ime radioaktivnost. Iz tega je potem izpeljano ime radij, ki sta ga dala zakonca Curie eni izmed teh tvarin, katero sta odkrila dve leti po Becquerelovi objavi.

V začetku je bilo odkritje radioaktivnosti zelo preprosta stvar. Becquerel je opazil, da imajo uranijeve soli lastnost, da vplivajo v temi na fotografske plošče. Mislili so torej, da izžarjajo X žarke, enake onim, katere je malo časa prej odkril Roentgen. Zares so gama žarki podobni žarkom X, čeprav so bolj prodorni.

Nov pojav

Da stojimo pred popolnoma novim pojavom so razumeli šele potem, ko se je doznalo, da vsi fizični pripomočki, ki jih imamo na razpolago, kot visok pritisk, visoke in nizke temperature, močna električna ali magnetska polja, močno obsevanje itd. niso mogli niti najmanj spremeniti ono izžarjevanje, ki je bilo trajan in nespremenjen vir energije. Domnevali so, da je njegov izvor v razkrajanju atoma. Danes vemo, da je res tako. Pri uranu je to razkrajanje zelo počasno. Gotova količina urana, ki obstoji danes, se bo zmanjšala na polovico šele čez 4 milijarde let. V tem raz-

dobju se postopoma spremeni v 15 drugih tvarin, katere so vse radioaktivne in krajšega trajanja, razen zadnje, ki je trajna, ker ni več radioaktivna. Ta je podobna svincu.

Poleg uranove serije sta bili odkriti še dve vrsti radioaktivnih tvarin, namreč torij in aktinij, katerih prvi obstoji iz 12 in drugi iz 11 elementov.

Sestav atomov

Odkritje radioaktivnih tvarin je prineslo precej luči v sestavo atomov. Dočim smo smatrali nekdanji atom za nedeljiv, danes vemo, da sestoji iz enega osrednjega dela, ki je obdan od venca elektronov. Ti niso nič drugega kot atomi negativne elektrike in skoraj brez vsake teže.

Vsa atomova teža je zbrana v osrednjem delu, kjer se nahaja tudi pozitivna električna sila, enakovredna negativni v elektronih, ki jo obdajajo. Osrednji del sestoji iz protonov in nevtronov, ki imajo oboji svojo težo, enako teži hidrogenskega atoma, ki ima v sredini en sam proton. Protoni imajo tudi enako količino pozitivne elektrike, kot imajo elektroni negativne. Nevtroni so brez elektrike. Žarki beta, ki jih izžarjajo radioaktivne tvarine, sestojijo iz elektronov. Žarki alfa sestojijo iz delcev helija, katerih vsak ima po 2 protona in 2 nevtrona.

Zgoraj omenjeni delci alfa, ki so zmožni velike hitrosti, imajo tudi lastnost, da s svojim pritiskom razbijejo atome drugih tvarin, ki niso radioaktivne. Tako smo dosegli umeten razkroj materije in tvorbo novih elementov iz njenih delcev. V tej tvorbi novih elementov se razvije še večja energija kot pri razkrajanju radioaktivnih tvarin. Pomislite samo, da hidrogen, kadar ustvarja nove elemente, zgubi 8 tisočink svoje teže in vsakemu gramu izgubljenega teže odgovarja razvoj energije, ki ima 25 milijonov kilowatov, ali 20 tisoč milijard kalorij.

Atomska bomba

Na teh ogromnih količinah energije temelji moč atomske bombe. Pred njenim pojavom radioaktivne tvarine niso bile uporabljene nikjer, razen v zdravstvu, za zdravljenje raka in umeten razkroj ali sestav se je uporabljal v tako majhni količini, da ni bilo nobenega upanja za kakšno praktično uporabo. Vsak poskus, da bi bila atomska sila monopol za vojne svrhe, bi bil zločin. Človeštvo ima pravico, da se uporabi atomska energija v splošno korist.

ZRCALO

Vesela korejska zgodba

Zgodba se je preta uvenim časom.

Preprost kmet je sel tepega dne v mesto na trg. Tam si je kupil neko zelo čudno reč. Človek je ne bi mogel poravnati za nič koristnega. Ni bilo moči iz nje ne jesti in ne pit. Sam boysigaveci čemu naj bi tista reč bila dobra. Napravljena je bila iz stekla ali morda iz srebra — saj ni bilo mogoče vedeti.

Toda če si pogledal noter, si videl tam neko osebo; ce si se smejal, se je la oseba tudi, če si se ji spadal, ti je vrnila milo za drago. Prav kakor živ človek. Samo še govoriti ji je manjkalo. In ta prečudna reč je imela zelo čudno ime. Pravili so ji — zrcalo.

Kmet se je vrnil domov in ni nikomur pokazal zrcala. Dobro ga je skrtil in ga vzel samo včasih v roke, da bi se malo pozabaval.

Žena pa je opazila, da mož skriva nekaj pred njo, da skrivaj nekaj ogleduje in se pri tem smeje. Prijela jo je radovednost.

Nekoč, ko je bil mož z doma, si je vzela čas ter poiskala zrcalo in ga tudi našla v njegovem skrivališču. Pogledala je vanj — pa ji je kar sapo zaprla. Neke ljubka deklica je zrla iz zrcala naravnost vanjo; deklica je imela vesele vesele oči in rdeča lica; okrog vratu je nosila ogrlico iz barvastih kamnov, prav tako, kakor je bila njena.

Žena je vsa zaripla od jeze. «Tako, to je tisto, kar on gleda in gleda, kot da se ne bi mogel nagledati. Zdi se, da se me je že naveličal.»

Bila je tako jezna in žalostna, da je začela jokati ob pogledu na lepo deklico v zrcalu.

V tistem trenutku je vstopila moževa mati.

«Zakaj pa se jokaš?» je vprašala mlado ženo.

«Zakaj naj bi se ne jokala? je dejala nevesta, «Ko pa me mož noče nič več pogledati? Komaj mu obrnem hrbet, že ne dela drugega, kot da se ozira za to ali ono lepo deklico.»

Tašča se je tem besedam močno začudila. «Ne morem razumeti, kaj hočeš reči. Za kaj neki naj se ozira? V vsej vasi ni, razen tebe, niti ene lepe deklice.»

«Tukaj je ena, le pogledite,» je odvrnila mlada žena in pomolila tašči zrcalo.

Starša je pogledala v zrcalo in — se razume, videla v njem neko žensko — ampak ta ženka je bila stara in grda. Sivi lasje, brez zob, obraz ves v gubah! Tašča je bruhnila v smeh.

«Kaj, to-le imenuješ ti lepo deklet?» je vprašala. «To kozovo, staro žensko? To vrsto lepotic lahko najdeš po vrtovih, kjer so za strašilo vrabcem, kolikor hočeš. Pogledj vendar malo bolje.»

Mlada žena je vnovič pogledala, pa je začela nato še bolj jokati.

«Vidim, da se samo norčujete iz mene,» je dejala. «Poglejte vendar, kako je mlada in cvetoča. In kakšno lepo ogrlico ima!»

Starša je vnovič pograbila zrcalo, pogledala vanj in se začela vsa zvijati od smeha.

«To naj bi bila zate lepa mlada deklica? Saj mora imeti blizu sedemdesetih. In kje je ogrlica, o kateri govoriš? Njen obraz je ves v gubah in okrog vratu ji mahedra uvela koža, to je resnica. Ti pa se jeziš radi neke ogrlice.»

V tistem trenutku je prišel domov tast in videl, da nekaj ni prav; hrup, vpitje, mlada žena vsa v solzah in stara, ki se rezi.

Starček je pogledal in se namrdnil.

«Vidite sta obe malce udarjeni,» je rekel. «Ali ne znate ločiti moškega od ženske? Pogledj malo bolje.»

A dejstva veljajo več kot besede. Pogledala je žena — in videla je lepo deklico. Pogledala je tašča — in nasproti ji je skilila stara ženska. Pogledal je tast — in star mož se mu je smejal v obraz.

«Poglejte vendar malo bolje — kdaj ste še vidèle žensko z brado?» je vzkliknil starček.

«In kdaj ima lepo deklet obraz čez in čez z gubami pokrit?» je vzkliknila tašča.

«Od kdaj pa so moški začeli nositi ogrlice, je ugovarjala žena.

Prepirali so se in prepirali, ne da bi se mogli sporazumeti.

Medtem, ko so govorili tako vsevprek, je pridiral sosedov deček. Ugledal je zrcalo in hotel pogledati tudi on vanj. Res je pogledal in široko razprl oči od začudenja. Tam notri je stal čuden deček in ga gledal, oči široko razprle, kakor da bi se čemu čudil ali da bi se česa bal. V roki je držal školjko, prav tisto, ki jo je deček malo prej našel na obali.

«Ej, ti, kdor si že! Kako si upaš vzeti mojo školjko? Na, tu imaš!»

Zamahnil je z roko in udaril z vso silo po zrcalu, da je padlo po tleh in se razletelo na tisoč koscev.

Ko pa se je zrcalo razbilo, ni ostalo ničesar več za prepri, ničesar več o čemer bi razpravljali in s tem je tudi naše zgodbe konec.

Prevedel: Marinčič Ivo.

Radiofot

Slovenska poročila vsak dan ob 7.15, 12.45, 20.00, 23.10 — Objava sporeda ob 7.10

Ostali spored od 3. do 9. marca:

NEDELJA 3. III — 12.15 Pridiga — 12.30 Kmetijsko predavanje — 15.10 Otroška ura — 19.00 Zbor iz Dornberga pod vodstvom Zorka Hareja — 19.20 Slovenska simfonična glasba — 19.50 Predavanje o telesni vzgoji.

PONEDELJEK 4. III. — 12.30 Poljudno-znanstveno predavanje — 19.00 Ženska ura — 19.20 Znanje melodije (plošče) — 19.30 Koncert za klarinet in klavir.

TOREK 5. III. — 12.30 Predavanje o prosveti — 19.00 Mladinska ura — 19.20 Obvestila svojcem — 19.30 Ljudska glasbena ura — Češka glasba.

SREDA 6. III. — 12.30 Zdravniško predavanje — 19.00 Oddaja odreda Jugoslovanske Armade — 19.30 Igra.

ČETRTEK 7. III. — 12.30 Predavanje o tisku — 19.00 Pevski kvintet Prosvetnega društva Ivan Cankar — 19.15 Slovenščina za Slovence — 19.30 Pestra glasba.

PETEK 8. III. — 12.30 Tedenski pregled konference ZN — Komorni zbor — 19.30 Obvestila svojcem — 19.45 Korsakov — Španski capriccio.

SOBOTA 9. III. — 12.30 Predavanje — 19.00 Plesna glasba — 19.30 Oddaja za konec tedna.

Križanka št. 5

1	2	3	4	5
6		7		
		8		9
10	11	12		
13		14	15	
16		17	18	
	19		20	
21		22		23
24	25	26		27
28		29	30	
31		32		33
34				
		35		36
37				

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. pripadnik progresivnega gibanja, 6. veznik, 7. egiptansko božanstvo, 8. ubog, siromašen, 10. veznik, 12. nepoškodovane, vse, 15. neoblečen, gol, 16. bivši angleški zunanji minister, 18. predlog, 19. beseda v molitvi, 22. moško ime, 24. osebni zaimek, 26. po svetem pismu praoče človeštva, 28. besedica, ki pomeni toliko kot udarec, 30. turški fevdalec, 31. domača žival, 33. igralna karta, 34. pravougašen, natančen, 35. začetek in konec abecede, 36. kazalni zaimek (množina), 37. odslužen vojak.

Navpično: 1. svetovno znana češka vas, ki jo je porušil in poklal nemški fašizem, 2. število, 3. pripadnik evropskega naroda, 4. igra na Primorskem, 5. odpadnik, 9. polet, vnema, gorečnost, 11. žensko ime, 14. neodločen izid, 17. leningradska reka, 20. up, hrepenenje, 21. ruski državnik, komisar za zunanje zadeve, 23. glej 15. vodoravno (ženski spol), 25. se nerabljeno, 27. vsebuje toščo, 29. žig, štampiljka, 32. žensko ime (množina), 36. kazalni zaimek.

Rešitev križanke št. 4.

Vodoravno: 1. Tovariš, 7. iti, 8. Edi, 9. to, 11. ar, 12. ura, 14. Stalin, 16. zlatar, 17. Lah, 18. ob, 20. ob, 21. sni, 22. imenik, 25. očitek, 26. rog, 28. Ra, 30. al, 31. ona, 33. Uri, 34. Kalinin.

Navpično: 1. Tito, 2. Oto, 3. vi, 4. ro, 5. Ida, 10. brat, 12. Utah, 13. Ala, 14. slabič, 15. ironik, 16. zlo, 19. bik, 21. sneg, 23. mir, 24. Eton, 25. otrok, 27. Zlin, 29. Ana, 30. ari, 32. al, 33. un.